

יד
מדר"י"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
משפטים
שבת ה'תשע"ג ב'שכ"ד
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

האם "בן נח" מצווה על קידוש השם. האם מצות "הוכח תוכיח" שייכת גם ברואה גוי העובר על אחת משבע מצוות בני נח. האם צריך להוכיח תלמיד חכם, והאם תלמיד צריך להוכיח את רבו.

עד היכן היא מצות תוכחה, האם חובה להוכיח גם כשלא שומעים, וכיצד צריך לנהוג רב בקהילתו בעניין זה.

השלמה בעניין הצבעה בבחירות, דעת מארי חיים סינוואני זצ"ל, ודעת מרן החזון איש זצ"ל.

דברי מרן שליט"א בשבח חוברות "שערי יצחק", וחשיבות ההצטרפות ל"מנויים לחיים". הסבר מרן שליט"א על התנגדותו לספרי הרב צובירי ושיטתו (השלמה לדברים שנאמרו במסיבת חנוכה ה'תשע"ג), ושאינן זאת ח"ו התנגדות לשיטת ה"שאמי" ולנוסח תפילה זה. שיבושים והטעויות ב"מגילת אסתר" שיצ"ל ע"י תלמידי הרב צובירי (הוצאת חנות נוסח תימן), כגון בחסרות ויתרות, וכן בעשיית געיא בשתי תיבות המחוברות במקף, כתיבת המלה "ארדי" חסר יו"ד, ומהי הסיבה לכך.

התייחסות לספר "אגרת הפורים" שיצ"ל ע"י תלמידי אותו רב, גניבת דברים שכתב והעלה מרן שליט"א, וטעותם בהעתקת הדברים. חלק השו"ת.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 321

מספר השיעור בדיסקים – 195

ניתן להקדיש כל שיעור

להצלחה, לרפואה, או לעילוי נשמת

פרטים בטלפון: 050-4140741

**והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכי"ר.**

האם "בן נח" מצווה על קידוש השם. והאם מצות "הוכח תוכיח" שייכת גם ברואה גוי העובר על אחת משבע מצוות בני נח. האם צריך להוכיח גם תלמיד חכם, והאם תלמיד צריך להוכיח את רבו.

הגמרא במסכת סנהדרין ודף ע"ד ע"ב אומרת, בעו מיניה מרבי אמרי, בן נח מצווה על קדושת השם או אין מצווה על קדושת השם? אמר אביי, ת"ש שבע מצוות נצטוו בני נח. ואם איתא, תמני הויין? א"ל רבא, אינהו וכל אביזרייהו.

כידוע, שלשת העבירות החמורות הם, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, ומצווה על האדם למסור את נפשו עליהם על קדושת השם. לעם ישראל הדבר ברור, יש לנו את כלל התרי"ג מצוות, וזוהי אחת מהן, וּנְקַדְשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְרָא כ"ב, ל"ב, מצווה לקדש את השם ברבים. גם במצוות אחרות, הדבר יכול להיות באופנים מסויימים, אבל בעיקר בשלשת עבירות אלו.

השאלה היא, מה הדין כלפי גוי? הרי בני נח מצווים על שבע מצוות, שסימנן חוץ משלשת העבירות החמורות הידועות, הוא אבג"ד. דהיינו אבר מן החי, ברכת ה', גזל, דינים. בתוספת שלשת העבירות החמורות, הרי אלו הן שבע המצוות שגם הם מצווים עליהם. ויש לדון האם גוי מצווה לקדש את ה' כלומר, אם בא מישהו ומכריח אותו לעבוד ע"ז, אמנם גוי זה אינו עובד ע"ז אבל מישהו בא ומכריח אותו לכך, האם הוא חייב למסור את עצמו ולא לעבור את העבירה אפילו שיהרגו אותו? טוען אביי, אילו היה הדבר כך, יוצא שיש להם שמונה מצוות, ומצווה זו הרי אינה נכללת בשבע מצוות. אבל עונה ליה רבא, אינהו וכל אביזרייהו. דהיינו, זאת לא ראייה, כי יכול להיות שזה נכלל בדבר זה.

אומרת הגמרא, מאי הוי עלה? מה המסקנא? אמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב, כתיב (מלכים ב' ה', י"ח) לְדַבֵּר הַזֶּה יִסְלַח יְיָ לְעַבְדְּךָ בָּבּוּא אֲדָנִי בֵּית רִמּוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשְׁעַן עַל יְדֵי וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רִמּוֹן בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רִמּוֹן. יִסְלַח [נא] יְיָ לְעַבְדְּךָ בְּדַבֵּר הַזֶּה, וְכָתִיב (שם, י"ט) וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ

מֵאֲתוֹ כְּבָרַת אֶרֶץ. כידוע, נעמן שר צבא מלך ארם היה מצורע, והנביא אלישע הראה לו אותות ומופתים כשהוא טבל בירדן והשתומם, ומיד הבין שיש אלדים בישראל והחליט להתגייר. אבל הוא מבקש מאלישע, יש להם ע"ז שנקראת בית רימון, כנראה היה לה צורה של רימון או שעבדו לפרי רימון, בכל אופן זה היה השם של הע"ז, ואני שר הצבא והמלך על נמצא על ידי, ואם אני לא אשתחוה רח"ל מה שיעשו לי. אני מוכרח, אין לי ברירה, אני מבקש שה' יסלח לי. 'בבוא אדוני בית רימון, האדון שלי יבוא דהיינו המלך, 'זהו נשען על ידי, זה בגלוי ולכן אני חייב להשתחוות. אכן אינני מאמין בע"ז זאת, היא שקר וכזב, הבנתי שזה אפס אפסים, אבל כעת אני אנוס. נו, מה עונה לו אלישע? זיאתמר לו לך לשלום. וילך מאתו כברת ארץ. אומרת הגמרא, ואם איתא, לא לימא ליה. אם אתה מברך אותו, משמע שאתה מסכים עמו. אמנם הוא לא אמר לו במפורש שה' יסלח לו, אבל ממה שהוא מברך אותו, משמע שהוא מודה לו. דוחה הגמ' ואומרת, יש הבדל. הא בצנעה, הא בפרהסיא. בקידוש השם לא מדובר על בצנעה, אלא על בפרהסיא. וגם לא היו שם יהודים בבית רימון. החובה לקדש את ה' היא בפרהסיא, בפני עשרה מישראל דוקא, או אם הדבר יודע אחר"כ לעשרה מישראל. אבל אם זה נעשה בפני גויים כמו בנ"ד, והדבר גם לא יתפרסם, לכן הוא בירך אותו לך לשלום.

ישנה מצווה ידועה בתורה, אבל כמה שהיא ידועה פרטיה לא ידועים. כתוב בתורה, הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא וַיִּקְרָא י"ט, י"ז. זאת מצווה, שקשה לדעת את כל האופנים שלה, מי יכול להוכיח, ומתי יש להוכיח. יש הרבה פרטים שצריכים לבררם. למשל, אם אתה רואה בן תורה או תלמיד חכם שעושה משהו, ונראה לך שהוא עושה שלא כדת, האם אפשר להוכיח אותו? הוא נקרא חבר שלך? הוא בכלל 'עמיתך'? כמו כן, אם אתה רואה גוי, שעושה עבירה משבע מצוות בני נח, האם מצווה להוכיח אותו או שלא?

עמיתך, עם שאיתך בתורה, אבל אותו אין צריך להוכיח. עכ"פ, להסכים איתו בודאי שהיה אסור לך, וזו ההוכחה של הגמרא, שבן נח אינו מצווה על קדושת ה'. כי אם הוא היה חייב למסור עצמו על קדושת ה', אלישע לא היה צריך להסכים איתו, אלא ש"מ שלא.

יוצא שרש"י מכניס פה בגמרא, שאין מצות 'הוכח תוכיח' בגוי, הגם שהגמ' לא דנה בכך במפורש. הגמ' רק אומרת, 'וכתיב ויאמר לו לך לשלום, ואם איתא לא לימר ליה'. דהיינו, שהוא לא היה צריך להסכים ולברך אותו לך לשלום'. אבל לרש"י זה היה קשה, האם יש מצות הוכח תוכיח גם בגוי. אם הדבר היה כן, הגמ' היתה צריכה לשאול לכאורה יותר חזק, לא רק 'לא לימא ליה', אלא שהיה צריך להוכיחו, לומר לו שהדבר אסור. אלא התשובה היא, בגלל שאין הכי נמי, הוא לא היה צריך להגיד לו שהדבר אסור, לכן הגמ' לא דנה על זה, אלא רק על השאלה האם גם גוי מצווה על קדושת ה'.

ממילא דיוק הגמרא הוא מצויין, הרי נעמן היה גר תושב, קיבל על עצמו שלא לעבוד יותר ע"ז, רק במקום שהוא מוכרת. א"כ, אם על גר תושב אומר רש"י שאין מצות הוכח תוכח, ק"ו על גוי גמור שאין בו מצות הוכח תוכיח.

מאידך גיסא, בספר חסידים [סי' תתשכ"ד] כתוב במפורש הפוך, אם רואה אדם נכרי עושה עבירה, אם יכול למחות ימחה, שהרי שלח הקב"ה את יונה לנינוה להשיבם. כי כשהקב"ה כועס, אין עת רצון לפניו. א"כ אומר רבינו יהודה החסיד, שצריך להוכיח גם את הגוי.

אולי משהו ידחה זאת ויאמר, שהוא מתכווין מצד מדת חסידות. ואולי גם אין כ"כ ראייה מיונה שנשלח לנינוה, כי שם הקב"ה שלח אותו. ואולי נינוה דוקא, שהיתה עיר גדולה. לא מדובר על יחידים, אלא על יותר משתים עשרה ריבוא אדם. א"כ אולי אין מכאן ראייה לגבי אדם פרטי.

אבל עכ"פ ברמב"ם והלכות מלכים פרק שמיני הל' י"ז כתוב יותר מזה, הרמב"ם כותב כך, ציוה משה

לגבי גוי, לכאורה יש הוכחה מהסוגיא שהבאנו, כי לפי פירוש רש"י פה ברור שגם בגוי יש חובה להוכיח. לא מדברים על גוי שהוא נבל, אחד שאפילו אם תוכיח אותו הוא לא ישמע, במקרה זה גם יהודי רשע שאם תוכיח אותו אם הוא לא יקבל, אין מצות הוכח תוכיח. הפסוק אומר יסר לץ לקח לו קלון ומשלי ט, ז"ל. הדבר כתוב בפוסקים, אם הוא אדם רשע וזה יביא לשנאה, אין חובה להוכיח אותו. אבל מדובר על גוי שמסתבר שהוא יקבל. הוא לא יודע שהדבר אסור, ואם היהודי יגיד לו שזה אסור, יאמר לו תשמע, אפילו שאתה גוי אבל אסור לך לעשות דבר זה, יתכן שהוא יקבל. א"כ אולי יש צד להגיד שחובה להוכיחו.

חשבתי ללמוד זאת אולי מהריבוי 'הוכח תוכיח את עמיתך', 'את' בא לרבות. אמנם מצד אחד כתוב 'עמיתך', את שעמך בתורה ובמצוות, אבל מאידך יש ריבוי במלה 'את', א"כ מה זה בא לרבות? אולי בא לרבות גוי חסיד, המקיים שבע מצוות בני נח, רק שדבר זה איננו יודע, א"כ מבחינה זאת הוא גם נקרא עמית.

שאלה מהקהל: אבל גוי, זה הפוך מעמיתך? תשובת מרן שליט"א: עכ"פ הוא על יד עמיתך, דומה לעמיתך.

אבל רש"י פה בסוגיא אומר במפורש [נד"ה ואם איתא], דבן נח מוזהר על קדושת השם, לא נימא ליה לך לשלום, דמשמע דהודה לו. נהי דלהוכיחו לא היה מצווה, ד'הוכח תוכיח את עמיתך' כתיב, ולא גר תושב, מיהו אודויי לדבר איסור לא לודויי. אומר רש"י כך, בשלמא מצד הוכח תוכיח, אין שאלה למה אלישע לא הוכיחו. הרי לכאורה, אם הדבר היה אסור, למה אינך אומר לו שזה אסור? תאמר לו, לא יעזור לך, אפילו אם תסתכן או תפסיד את תפקידך, אתה חייב לעזוב ולברוח. אתה הרי רוצה להתגייר, כבר הבנת מהי האמת, אתה יודע שעבודה זרה היא שקר וכזב. אלא מה, אתה רוצה להמשיך בתפקידך? אתה אומר שאין לך ברירה? א"כ לפחות הוא היה צריך להוכיח אותו על כך. לכן אומר רש"י, זאת אינה קושיא, כי כתוב בתורה הוכח תוכיח את

רבינו מפי הגבורה, לכוף את כל באי העולם, לקבל מצוות שנצטוו בני נח. וכל מי שלא יקבל, ייהרג. כמובן שהרמב"ם מדבר כשיד ישראל תקיפה, א"כ יש מצוה לכופם לקיים את שבע מצוות בני נח. ואם אינם מסכימים, צריכים להרוג אותם. אנו צריכים לעשות את ההשתדלות הזאת.

לכאורה, א"כ מה נענה על מה שכתוב בגמ' כנראה אפשר לתרץ זאת, עפ"י גירסא אחרת המובאת פה בדקדוקי סופרים, שלא גורסים את המלה 'לא'. דהיינו, לא גורסים 'ואם איתא, לא לימא ליה', אלא 'ואם איתא, לימא ליה'. ממילא יוצא בדיוק הפוך, 'ואם איתא' שזה מצוה, א"כ הוא היה צריך לומר לו, ודוקא יש עניין להוכיח אותו. יוצא א"כ שלגבי גוי הדבר תלוי בספק, אולי כן ואולי לא.

שאלה נוספת היא, מה הדין לגבי להוכיח תלמיד חכם, האם גם זה נכלל בריבוי או לא? הרי אפשר לפרש את הריבוי במלה 'את', בכמה אופנים וצורות. ויש אומרים, 'הוכח תוכיח את עמיתך' היינו, שבהתחלה תוכיח את עצמך, לפני שאתה מוכיח את השני. 'את', לרבות את עצמך. משום שאם ראית אדם העובר עבירה, הדבר מתחיל ממך, כי זהו סימן שגם בכך יש משהו פגום בדבר זה. גם אם לא ממש עשית זאת, אבל אולי רצית לעשות, או שיש לך איזו בחינה מעבירה זאת. כגון, אם ראית מישהו שמחלל שבת, אולי אתה ביזית תלמיד חכם שגם הוא נקרא שבת, א"כ יש איזה משהו שגם אתה נגוע בזה. לכן בהתחלה תדאג שאתה תהיה טהור ונקי, ואח"כ תוכיח את השני.

אבל יכול להיות, שגם להוכיח תלמיד חכם, נכלל בעניין זה. ולמעשה ישנה גמרא מפורשת במסכת בבא מציעא ודף ל"א ע"א, שאפילו תלמיד מצווה להוכיח את רבו. אבל לא למדו זאת מריבוי המלה 'את', אלא מהכפילות 'הוכח תוכיח', שאפילו תלמיד מצווה להוכיח את רבו.

ראיתי בספר מעיין מים [ועה"ת ויקרא י"ט] שכותב כך, הוכח תוכח את עמיתך, את לרבות תלמידי חכמים. ובגין דאמרי רבנן, אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום דודאי עשה תשובה, נימא דעם כל דא בעא לאוכחא ליה, ולא תימא דמנפשיה הדר ביה ועבד תשובה. הדא הוא דכתיב הוכח תוכיח את, לרבות תלמיד חכם, עם שאתך בתורה ובמצות. עם כל דא בעי לאוכחא ליה, אע"ג דאנא מפקידנא לך דלא תשא עליו חטא ולא תהרהר אחריו, דודאי עשה תשובה, עב"ד בעי לאוכחא ליה. דהיינו, הרי יש בפסוק סיפא, 'ולא תשא עליו חטא', כלומר שאם הוא תלמיד חכם אל תהרהר אחריו, שמא עשה תשובה. לא שמא, אלא ודאי עשה תשובה. אבל עם כל זאת, צריך להוכיחו. מאי טעמא? בגין דזימנין עביד ולא אדעתיה. ואי נמי טעי ולא סבר דחובא הוא. ישנן שתי אפשרויות, אולי הוא עשה בלי כוונה ולא שם לב, ואולי היתה לו טעות והוא לא ידע. מה הפירוש אינו יודע? וכי תלמיד חכם אינו יודע? אלא אולי הכוונה שהוא לא יודע שדבר זה ופרט זה שייך לאותה עבירה. הוא יודע שהעבירה הזאת אסורה, אבל אינו מקשר בין הדברים. לא שחסרה לו ידיעת האיסור, אלא חסרה לו ההבנה במציאות. ואף על גב דלא בעי להרהרא בתריה, דודאי עבד תשובה, האי כיון דספיקא הוא, אוקי גברא אחזקתיה. דהיינו, מבחינת לעשות תשובה, בודאי שהוא בחזקת כשרות שעשה תשובה. אבל לאוכחא ליה, חיישינן למיעוטא. א"כ לפי זה יוצא, שהדבר שמצות הוכח תוכיח שייכת גם כלפי תלמיד חכם.

אולי קשה לדייק זאת מהגמ' האומרת שמדובר גם בתלמיד לרבו, כי לכאורה הגמ' היתה צ"ל תלמיד חכם וזהו, כי בתלמיד לרבו בודאי לא שייך בדרך כלל שתי הסיבות הללו, משום שהתלמיד בטח מכיר את רבו, ואינו יכול לומר שיעבד ולא אדעתיה, שרבו לא שם לב, כי התלמיד רגיל עם רבו ויודע את מעשיו. ולהגיד ש'טעי ולא סבר דחובא הוא', גם זה כנראה לא

מביאים על כך משל בספרים, האריה מלך החיות לא מצא מה לאכול כמה ימים, כבר נדף לו ריח רע מפיו מרוב שלא אכל ולא שתה מאומה. פגש האריה כבש תמים בן שנתו, אמר לו, תריח את פי. הכבש הסתכל ואמר, רחמנא ליצלן, איזה ריח חמוץ יש בפיך. אמר לו האריה, מה, אתה לא מתבייש על עצמך? אתה מורד במלכות! כך אומרים לאריה מלך החיות? יעליכם שלום וברכה, וטרף אותו. אחרי כמה ימים פגש האריה חיה אחרת, זאב. ההוא ידע כבר מהסיפור שהיה עם הכבש. אומר לו האריה, בוא תריח את פי, תגיד לי איזה ריח יש לי בפה? חשב הזאב, מה יהיה אם אגיד לו כמו הכבש? לכן אמר לאריה, איזה ריח טוב יש לך בפה, ממש גן עדן, "וריח שמניך מכל בשמים". אמר לו האריה, שקרן שכמותך, למה אתה משקר? גם אתה מורד במלכות, ולא מתבייש על עצמך? כך מדברים? אני יודע שיש לי ריח רע בפה, איך אתה משקר אותי? וטרף האריה גם אותו.

אחרי כמה ימים פוגש האריה את השועל, הפיקח שבחיות. אמר השועל, מה אגיד לך? אם אגיד לך כן, הוא יטרף אותי. ואם אגיד לך ההיפך, הוא גם יטרף אותי. אבל השועל חכם, יש לו תירוץ על כל דבר. הוא אומר לאריה, תשמע, האף שלי סתום. אני מצונן כבר כמה ימים, ואינני יכול להריח. זאת היתה הפיקחות שלו, ובכך ניצל.

זהו המשל שמביאים בספרים רבים. אולם כעת עלינו לדעת, על פי תורתנו הקדושה, כמו מי אנו צריכים להתנהג? כמו הכבש או כמו הזאב או כמו השועל?

בתחילה אביא לכם היכן ראיתי משל זה בפעם הראשונה, והוא הבין אותו על צד מסויים. אבל צריכים לברר את הדבר. דהיינו, המשל הוא משל, השאלה היא האם אכן צריכים להתנהג הלכה למעשה כמו השועל, או אולי כמו הכבש? אולי צריכים להיות תמימים? הרי אסור לשקר?

שייך בתלמיד לרבו. לכן הגמ' הביאה דיוק אחר, מכפילות המלים 'הוכח תוכיח'. אבל ישנו פירוש אחר, בדרך צחות. 'הוכח תוכיח את עמיתך, לרבות תלמידי חכמים' היינו, תגיד לו, אתה תלמיד חכם, א"כ למה אתה עושה כך? כלומר, אל תוכיחו ותגידו לו אתה לא בסדר, למה אתה עושה עבירה, אתה ח"ו פושע במה אתה עושה. לא כך. אלא תגיד לו, אתה הרי תלמיד חכם, כך הוא יקבל יותר את התוכחה שלך. תאמר לו, לא מתאים לך, אתה בן תורה ויודע ספר, וכדומה.

דבר זה כותב המעיין מים בהמשך, כמה דאמרו קמאי בקרא ד'הוכח לחכם ויאהבך', דכד תוכח ליה, תימא ליה דאיהו חכם וגברא רבה, ובודאי דלא אתכוונת למיחב. בטח היה לך טעות. בודאי לא התכוונת לחטוא. ובדא איהו רחים לך. בזה הוא ודאי יאהב אותך, ויקבל ממך. והכי נמי הוכח, כד בעי לאוכחא, תוכיח את עמיתך, את לרבות תלמיד חכם, דתעביד ליה תלמיד חכם, ואיהו עמיתך, עם שאתך בתורה ובמצות. ובדא יקבל מינך ויחוב מחוביה. היינו דסיים, ולא תשא עליו חטא, דלא ישתאר עליה ההוא חובא דחב.

אולי חשבתם שאני קורא בספר הזוה"ק, אבל הספר הזה חיברו מהר"ם עבאדי, והוא ספר שלם של חידושים שכתב בעצמו בלשון הזוהר, וזאת בכדי להלהיב את הלב. יש לו חידושים יפים ומדויקים מאד. הוא היה בארס צובא, הנקראת חלב, והוא כותב בשער הספר, חיברתי אותו בלשון הזוה"ק, כדי להלהיב את הלב. כנראה הוא גם רצה שיקראו זאת עם המנגינה המיוחדת לספר הזוהר הקדוש.

עד היכן היא מצות תוכחה, האם חובה להוכיח גם כשלא שומעים, וכיצד צריך לנהוג רב בקהילתו בעניין זה. עניין נוסף במצות 'הוכח תוכיח את עמיתך', מה קורה כשאנשים אינם רוצים לקבל את התוכחה? יש מצב גרוע יותר, כפי שהגמרא אומרת, עד הכאה עד קללה עד נזיפה, אבל לא מדברים עד כדי כך, אלא שהתוכחה גורמת למתחים ושנאה ועלבונות.

אולי המשל אינו דומה כל כך לעניינינו, כי במשל מדובר על פיקוח נפש, ואם זהו עניין של סכנת נפשות, א"כ במקום סכנת נפשות מותר לשקר. פיקוח נפש דוחה שבת, וק"ו שמותר לשקר. ק"ו שלא צריך להוכיח. המשל והנמשל אינם דומים כ"כ לעניינינו. אבל השאלה היא, כיצד צריכה להיות ההנהגה בעניין זה.

כותב בספר אהבת דודים על ספר שיר השירים ודף ל"ד ע"א, זהו ספר שאינו מוכר אבל חיברו אדם גדול, יש על הספר הסכמות של גדולי הדור, הם כותבים שהם גדרו גדר שלא לתת הסכמות אבל לא לגבי גברא רבא כזה, א"כ צריכים לקחת את דבריו במשקל, והוא כותב דברים שממש יורדים חדרים בטן.

דבריו הם על הפסוק, מְצַאֲנִי הַשְּׁמֵרִים הַסְּבָבִים בְּעֵיר וְשֹׁהֵ"שׁ הִי, ז"ל, מי הם השומרים? הנטורי קרתא הסובבים בעיר, והם התלמידי חכמים הסובבים ומשגיחים על העולם, ומוכיחים שלא יעברו שום עבירה, על דרך שוטטו בחוצות ירושלים. הוא אומר שישנם אנשים תלמידי חכמים, שמשגיחים על הציבור לראות אם הם בסדר או לא בסדר, וישנם ת"ח כאלה ששותקים ולא אומרים כלום. תשמעו אלו דברים קשים הוא אומר, כי אותם היושבים בהתבודדות סגור ומסוגר ועוסקים בתורה ועבודה, אלו הם העובדים לעצמם בשביל עצמם לקבל שכר בזה ובבא, כי אינם משגיחים על העולם, רק על עצמם. וחזן מזו שמהם אין ראייה, כי יכול להיות שהוא שלא לשמה, רק להתפאר שיחזיקו אותו לצדיק. ויכול להיות, הגם שיראה בעין אדם עובר עבירה וכו', אפילו עשה עבירה חמורה, לא איכפת ליה, הגם שהדין הוא קנאים פוגעים בו. אפילו אם רואה שהוא עושה דברים כמו זמרי, הוא שותק ולא מתערב, אין ליבו כואב לו על זה שישראל עובר עבירה ופוגם בכל העולמות. למה? שהוא כולו מזוייף מתוכו. והוא ממשיך ואומר, אדם זה שיושב ומתבודד ועוסק בתורה, אני אומר לכם אלו דברים קשים, לולי שיצאו מפי אדם גדול, קשה היה לאמרם. הוא אומר, אינני חושב שהי' יתברך

יושב איתו, אולי הוא יושב ויצר הרע נמצא על ידו. ואפשר שיושב בהתבודדות כל כך, שגם אינו מניח שית' יהיה יושב עמו, רק שיושב עם היצר הרע. איך אדם מסוגל לסבול אם ישנם אנשים שעוברים עבירה, ועוד אתה לא מוכיח ולא מעיר להם? תגיד משהו!

משא"כ אלו התלמידי חכמים הסובבים בעיר, ומוכיחים לכל מי שרואים בו איזה דבר שאינו הגון. הלואי שהיו היום כאלה תלמידי חכמים, אלא שאין אפשרות רח"ל. אנחנו תחת שלטון הערב-רב. אבל הוא מדבר על זמנם, הוא אומר שישנם העושים כך. ולפעמים מתקוטטים עם כמה בני אדם שאינם רוצים לשמוע להם. ממש רבים. וגווס נתנו למכים, ולחיייהם למורטים. הם אפילו מגיעים למצב שסובלים ענשים גופניים, אנשים רבים איתם ומכים אותם, ויש להם מסירות נפש, במה שעושים בשבילו יתברך. בודאי הם עושים כל הדברים לשמו יתברך. זה נקרא עושה לשם שמים, אינו עושה שום חשבונות אחרים.

והוא מפרש כך את מה שכתוב אצל הלל, מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות? מפני שאין להם חיות פקחות ושבת ל"א, א"ל. לפי דבריו, בדרך צחות, מי הם הבבליים? אלו התלמידי חכמים שלומדים תלמוד בבלי. ומה הפירוש 'שאין להם חיות פקחות'. הפירוש הפשוט 'חיות' הכוונה למילדות, אבל הוא מסביר זאת ברמז, 'אין להם חיות פקחות' היינו שאינם פקחים כמו השועל.

וכעת הוא מביא את המשל עם האריה והשועל, פעם אחת היה הארי רעב מאד, שלא היה לו לאכול מכמה ימים, והיה ריח רע יוצא מפיו. ופגע בזאב ואמר לו שיריח בתוך פיו, הוא אומר את המשל קצת אחרת, לעיל שיניתי זאת מעט. הוא אומר שהאריה פגע בזאב, אבל זה לא משנה. העיקר הוא שהאריה אמר לו שיריח בתוך פיהו, אם הוא מרגיש ריח רע. והיה משיב, שמרגיש ריח רע יוצא מתוך פיו. ואמר לו הארי, חייב מיתה אתה, שאתה מורד במלכות, שאמרת שיש לי ריח רע בפני. וטרפו ואכלו. ולאחר כמה ימים פגע בחיה אחרת,

אין ליבו דוה עליו. הנה אתה רואה שאיש זה עושה לא בסדר, למה אינך מוכיח אותו? אלא ומראה עצמו כאילו אינו רואה ואינו שומע. לא ראיתי, לא שמעתי. זה המשל שהוא מביא, ולפי דבריו אכן דוקא צריך להוכיח ולומר את האמת.

מה העניין במה שראשיהם של הבבלים סגלגלות? לפי הפירוש השני ברש"י ושב"ד דף ל"א ע"א, הכוונה שעניניהם עגולות. אתם יודעים, יש אנשים שאומרים עליהם, שהם 'מעגלים פינות'. הקצוות מדי דוקרות, אז הוא מעגל את הפינה... אלו אנשים עגולים. אבל מי שהולך על דרך האמת, אומרים עליו שהוא 'מרובע'... הוא זה שמרובע, כי אינו עגול...

מאיך גיסא, 'בינותי בספרים' כתוב אצל דניאל, ועשיתי גם אני הקטן כך, ואני רואה שדבר זה אינו מוסכם. אמנם כך חכם זה אומר, אבל מצד שני ראיתי סוברים בהיפך. כגון מה שמביאים בשם אחד מהגדולים, הצדיק רבי נפתלי מרופשיץ, הוא כותב שיהודי צריך להיות, טוב, חרדי, וחכם. היינו תהיה אדם טוב, ותהיה גם חרדי, ותהיה גם חכם. תשמעו מה הוא מסביר. אדם שהוא רק טוב, הוא נואף רחמנא ליצלן. כי זהו אדם שנעים לבריות, אדם שמפתח שיחה. 'טוב' לבד זה אינו מספיק. ואם הוא רק 'חרדי', הרי זה שוטה. אלא מה, צריך להיות גם חכם. אם אתה טוב, וגם חרדי, וגם חכם, זה מצויין. אבל אם אתה רק חכם, זהו אפיקורוס. צריך לקחת את כל שלושת המעלות. כי כל מעלה בפני עצמה, אינה מספיק טובה. גם חכם לבד לא מספיק, כי אדם עם השכל והחכמה שלו, יכול להגיע לדברי מינות ואפיקורסות וכפירה. לכן אתה צריך להיות גם 'טוב', גם 'חרדי', וגם 'חכם'.

המשכתי הלאה וראיתי שמביאים ראיה מהגמרא במסכת מגילה ודף י"ב ע"ב. כידוע, אנחנו בעזרת ה' מתקרבים לימי הפורים, משנכנס אדר מרבין בשמחה, ונקרא בע"ה במגילת אסתר את הפסוק, ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים פי כן דבר המלך לפני כל ידעי דת ודין. והקרוב אליו פרשנא שתר

וציוה לו שיריח בתוך פיו. היה מתיירא לומר לו האמת, ואמר שריח טוב יוצא מתוך פיו. ואמר לו הארי, אתה מורד במלכות, שאמרת שקר, כי אני יודע שמחמת שלא אכלתי כמה ימים יש לי ריח רע בפני, וחייב מיתה אתה, וטרפו ואכלו. הארי הזה צדיק, הוא לא אוכל את מי שאינו חייב מיתה... לימים פגע ארי זה בשועל, שהוא פקח שבחיות, וציוה שיריחו בתוך פיו. ואמר לו, אדוני המלך, זה כמה ימים שאין לי חוש הריח כלל. אינני יודע למה לא אמר שהוא תותרן, יש מצב שאדם אינו מריח כלל. ומוסיף לו בחכמה השועל הזה, והגם שאריח אצלך כל היום, לא ארגיש שום ריח. הוא הוסיף לו עוד פרט אחר לבלבל את המחשבה. בקיצור, בזה ניצל השועל מן הארי. א"כ מהי מסקנתו ממשל זה? אני לכאורה הייתי חושב, שהמסקנא שלו תהיה, הוא יגיד שאדם צריך להיות פיקח כמו השועל. הרי הבאת את השועל, שהוא הפיקח. אבל תשמעו מה הוא אומר, יש כמה לומדים, שהם עובדים לה' יתברך באמת ובמסירות נפש, ומריחים מכל חטא שנמצא בעיר, וממלאים פיהם תוכחות, ומתקוטטים עליהם כל בני העיר, רח"ל. הם רבים עם כל הציבור. ומדחים אותם מעליהם לעיר אחרת, אומרים לו לך, תזוז מפה. א"כ אין לו ברירה, והוא עובר לעיר אחרת. וכשבאים לשם ויושבים איזה זמן, עכשו הם רואים שגם בעיר השנייה יש איזו בעייה, וכשמרגישים בבני העיר איזה עבירה, גם שם מוכיחים את העולם, ואז גם שם מתקוטטים עליהם ואומרים האחד בא לגור וישפוט שפוט. מה באת לפה? אתה בסה"כ אורח, וכבר אתה נותן לנו מוסר? שוב פעם ומדחים אותם גם מעליהם, וצריכים אותם המוכיחים לילך מעיר לעיר, וכן כל ימיהם הולכים מדחי אל דחי מעיר לעיר, ואין להם מנוחה כלל. אלו יראי שמים באמת. משא"כ מי שאינו ירא שמים באמת, שאין לו מסירות נפש, יכול לשבת בעיר אחת כל ימי חייו, הוא חי במנוחה, כי אין לו חוש הריח שיריח הדבר עבירה שבעיר. והגם שרואה בעין לאיש אחד שעובר עבירה,

וגו' ואסתר א', י"ג י"ד]. הרי ושתי ביזתה את אחשורוש ואמרה לו, בר אהוריירה דאבא, אבא לקביל אלפא חמרא שתי ולא רוי, כמו אלף איש הוא היה שותה יין בכמויות, ולא נהיה שוטה. וההוא גברא, אשתטי בחמריה. ואתה אחשורוש נהיית שוטה מכמה כוסות יין. מיד, וחמתו בערה בו. ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים. מי אלו החכמים יודעי העתים? אומרת הגמרא, מאן חכמים? רבנן. מאי יודעי העתים? שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים. אמר להו, דיינוה לי. אמרו, היכי נעביד? נימא ליה קטלה, למחר פסיק ליה חמריה, ובעי לה מינן. מחר הוא יתפּפח מהיין וישאל איפה ושתי, אהה, אתם אמרתם לי להרוג אותה? נפשכם תחת נפשה! נימא ליה שבקה, קא מזוללא במלכותא. עכשיו הרי הוא שיכור, אם נגיד לו לעזוב אותה, לוותר, הוא יגיד שאנו מזוללים במלכות, אין לכם כבוד למלך, ויעניש אותנו. מה עשו? אמרו דבר פקחות, כמו הפיקח שבחיות, אמרו לו, מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, ניטלה עצה ממנו, ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות. אנחנו לא יודעים להגיד לך, לא כן ולא לא. לכאורה זה כמו החכמה של השועל, ואכן יש מביאים לכך ראייה מפה. זיל לגבי עמון ומואב, דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתבי על דורדייה. הם יושבים ושוקטים על שמריהם.

חושבני שאין מפה ראייה, משום שמדובר פה על גוי, על אחשורוש, וכי יש מצוה להוכיח את הגויים? לפי דעת רש"י לא, כפי שאמרנו מקודם. איננו יודעים, האם על בזיון המלכות היא חייבת מיתה, או שלא. הכי הרבה, אולי הגויים בעצמם צריכים לדון בזה. אמנם לכאורה זה אינו בכלל שבע מצוות בני נח, אולי זה בכלל מצוות שפיכות דמים לדון האם היא חייבת מיתה. אבל עכ"פ מה להם לחכמי ישראל להתעבר על ריב לא להם? א"כ אולי מהגמ' הזאת אין כ"כ ראייה, כי הדבר לא היה נוגע אליהם. וגם יש בכך משום פיקוח נפש, וממילא אין ראייה מכך בכלל.

אבל מאידך, תשמעו מה כתוב בספר פרדס יוסף [פאצנווסקי, ס"פ יתרו ובפ' קדושים], הוא גם כן מביא משל זה, ואומר כך, הרבה מוכיחים אומרים, הרבה רבנים, שיותר טוב לסתום את האף, לא להרגיש בריח הרע של הקהילה. יש רב שבקהילתו ישנם אנשים 'מן חק ירחס', א"כ מה עדיף, להגיד להם ולהוכיח אותם? הוא אומר כך, הרב צריך להיות קצת כמו שועל, אבל יותר יהיה לו מידת השה התמים, ולא יפחד פן יבולע לו שיפסיד פרנסתו. ובודאי לא יתנהג כמו הזאב, שהחניף לאריה, לומר לו שיוצא ממנו ריח טוב. כי הציבור יודעים שהוא מחניף, והאמת שהרב שקרן. דהיינו, הוא עושה פשרה. להיות כמו שה תמים, זו גם לא הדרך. אלא צריך להיות קצת פיקח, כמו השועל. אתה לא צריך לדאוג, אולי יפטרו אותך. מאן דיהיב חיי יהיב מזוני [עיין תענית דף ח' ע"ב], מזה לא צריך לדאוג.

לא נאריך בעוד מקורות, רק נאמר כי יוצא כך, את המשל הזה יש מפרשים לכאן ויש מפרשים לשם. אבל אולי אם נעמיק קצת יותר, נראה שבעצם השאלה, מהי הפקחות האמיתית? דהיינו, אם אנשים יוכיחו ויתקוטטו, הם יסבלו. אנשים בטח חושבים שהם פקחים, אדם זה ערמומי ופיקח, אבל השאלה היא, מי הפיקח האמיתי בסופו של דבר? לפי דעת האהבת דודים, מובן כי זה שסובל על היראת שמים, זה שמוכיח את האנשים, מי שהאנשים בזים לו, הוא הוא הפיקח האמיתי. אמנם יגלגלו אותו מעיר לעיר, אבל זה במקום שלא יגלגלו אותו לעתיד לבוא, או כדי שלא יזרקו אותו מלאכי חבלה בכף הקלע מסוף העולם ועד סופו. יכול להיות שאדם יושב לו במנוחה בעולם הזה, יש מציאויות שאדם טוב לו בעוה"ז והוא במנוחה, אבל את ענשו הוא יקבל בעוה"ב, מדוע לא הוכחת את האנשים? פיקח אמיתי, זה מי שסוף מעשיו, במחשבה תחילה. דהיינו, בסופו של דבר הם מרוויחים את עונשי עולם האמת, לכן מה שהוא מתגלגל בעוה"ז מעיר לעיר, סובל הרבה בעוה"ז, זוהי הכפרה על כל עוונותיו. אבל אם לאו, הוא אכן כמו השועל, שמסתתר

בספר שדי חמד וחלק ה' מערכת ה"א אות ב"ג, שבעצם הדבר תלוי. הוא אומר, נראה לי שמה שכתוב במג"א בשם ספר חסידים, הכל מדובר באדם פרטי. אבל אם מדובר ברב, זה תפקידו. ומה שישנאו אותו וירצו לנקום ממנו, זה אינו שיקול. גדול הדור צריך להוכיח, אבל אנשים רגילים פטורים. הוא כותב כך, מצאתי להגאון כתב סופר שכתב כיו"ב על מה שכתוב בספר חסידים והובא במג"א, שאם על ידי התוכחה ישנאהו וינקום ממנו, אין צריך להוכיחו. ולפי מה שאמרנו קודם, זה יותר מ'אין צריך', זה אפילו לא טוב. אבל מי שיושב על כסא רבנות, ונתקבל לפקח על עסקי העיר, להורותם דרך החיים, להוכיח ולייסר אותם בדברים, ולהעמיד הדת כל האפשר, לא יחוס על עצמו, רק על כבוד ה' יהיו ענייניו וליבו תמיד. וזה בכלל מה שאמרו וכתובות דף ק"ה ע"ב, האיי צורבא מרבנן דמרחמו ליה בני מתיה, אם אתה רואה רב שאוהבים אותו, למה זה? לאו משום דמעלי, לא מפני שהוא רב מעולה וטוב, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא. הוא רואה ושותק.

דרך אגב, גם מארי חיים סינאוני זצ"ל כותב זאת במפורש בספרו ארזי הלבנון [ענף תוכחה], יצר הרע מסית את האדם לומר, היאך אוכח זה האדם, ואגרום לעשות עמו מחלוקת? אם אוכח אותו, יהיה לי ריב איתו. הרי אני נהנה ממנו, אדם זה תורם לי ועוזר לי, נתן לי כך וכך, עשה לי הרבה טובות, ועכשיו אני אריב איתו? אהיה גורם לעצמי שישנאו אותי? תשמעו מה הוא אומר, תראו איזו הסתכלות של צדיק, הרי נמצא שאתה מגדיל אהבת בני אדם לך, יותר מאהבת השם. אם אתה רוצה שבני אדם יאהבו אותך, אינך אוהב את ה' באותה מדרגה. ותשמעו מה הוא מוסיף, הלא כמה חכמים גדולים ורבנים, היו שנואים לבני דורם, מפני שהיו מוכיחים אותם. ועל כן התוכחה צריכה הזדרזות וגבורה, שלא יהיה נושא פנים. ע"כ.

והולך בשקט במשעול הכרמים. אבל צריך לדעת מה פירוש שועל? שְׂוֹא עוֹל...

צריכים אכן לדעת, מהי ההלכה למעשה? דין זה מובא במגן אברהם והלכות יוה"כ סי' תר"ח ס"ק ג"ג, אבל שם יש פלא עצום, הוא כותב בשם ספר חסידים, שאם ע"י שאדם מוכיח הוא יגרום לאנשים שישנאו אותו וינקמו ממנו, אינו צריך להוכיח אותם. הוא לא כתב ש'לא צריך', אלא ש'אין להוכיח אותם'. אני מבין שהכוונה היא שאסור להוכיח. מדוע? כי מצד אחד אתה רוצה להוכיח יהודי שלא יעשה עבירה, אבל עכשיו הוא ישנא אותך וינקום בך, זה עוד עבירה, א"כ מה עשית? מן החטא לא הצלת אותו, ובעת הוא עובר על לא תשנא את אחיך בלבבך. לא תקם ולא תטור את בני עמך ויקרא י"ט, י"ז י"ח, א"כ לא פתרת את הבעיא. לא היצלת אותו מאותו חטא, ועוד נתת לו עבירות אחרות. המגן אברהם כותב כך, בספר חסידים כתב, דוקא איש את אחיו שלבו גס עליו. אבל אם היה איש אחר, שאם יוכיחו ישנאו וינקום ממנו, אין להוכיחו. ובספר מחצית השקל מביא וכהאיי גוונא כתב רמ"א בחושן המשפט ר"ס י"ב, וע"ש באחרונים. וכ"כ ביורה דעה ס"ס של"א בשם מהרי"ו ז"ל, אע"פ שחייב למחות בעוברי עבירה, וכל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נתפס באותו עון, מכל מקום אין אדם חייב להוציא ממנו על ידי זה. ולכן נהגו להקל מלמחות בעוברי עבירה. כגון, אדם חילוני בזמנינו. וכי מישהו יוכיח אותו? אף אחד לא מוכיח אותם. לא יעזור שנוכח אותם. אדרבה, אם נוכח אותם, תהיה מלחמה רח"ל. במצב של היום הדבר ברור, אבל אפילו במצב של פחות מכך. שיש לחוש שיהיו עומדים על גופינו ומאודינו, עכ"ל. אם יזיקו לנו בגוף או בממון. בכך מחזק המחצית השקל את דברי המגן אברהם. והמשנה ברורה בביאור הלכה מעתיק את דברי המגן אברהם הללו, וכן השתילי זתים וכף החיים, כולם מביאים זאת.

מאידך, בעל כתב סופר וחלק אהע"ז סימן מ"ז כותב, זהו בנו של החתם סופר, העתיק דבריו

בבחירות. א"כ איך זה יכול להיות? כגון הסטייפלר זצ"ל, ובנו הגאון הרב חיים קנייבסקי שליט"א, והגאון הרב נסים קרליין שליט"א, ואפילו הגאון הרב שמואל הלוי ואזנר שליט"א, אשר חושבני כי הוא בעצמו כדרך ההונגרים, סאטמר, אינו בוחר, אבל הוא אמר שהחזו"א שאל אותו ביום הבחירות, נו? בחרת כבר או עוד לא בחרת? הוא עודד אותו לכך, החשיב זאת למצוה גדולה.

כעת שמחתי לשמוע מבני נסים הנז', שסוף סוף הדברים התפרסמו בכתב, יש פה גילוי דעת מאת הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א, ראש ישיבת סלבודקה, כפי שנמסר לתלמידיו הגר"י כהנא ר"י כנסת מרדכי, והגר"ש הוניגסברג ר"מ בישיבת סלבודקה. בס"ד יום שני ג' שבט תשע"ג. שמענו את הדברים דלהלן ממורנו הגאון רבי דב שליט"א, ונתבקשנו לפרסמם. ידוע שרבינו החזו"א זצ"ל הורה להצביע בבחירות הממשלתיות, וכך נהגו ונוהגים על פי זה כל בני ביתו ותלמידיו ומקורביו מאז ועד עתה, וכל השמועות המתפרסמות כנגד זה הן שקר וכזב וכו'. א"כ זה מספיק.

לצערינו, חיים היום תלמידים שלו, ואחרים שאינם תלמידים שלו אומרים בשמו הפוך. אותו הדבר גם פה, יש כאלה אומרים בשם מארי חיים סינואני כך, ויש כאלה אומרים אחרת. נכון שכתוב בספר דרך צדיקים כך, שהוא התנגד להצביע בבחירות. אכן הסתכלתי וראיתי שכתוב כך. העולם אומר, כי שמועות, זו "מחלה" של גדולי התורה. מפרסמים בשם דברים בלתי נכונים. אבל אם נרצה לעשות פשרה, כדי לא להגיד שמשקרים, נגיד שזה היה בשתי פעמים. דהיינו, בשנים אחרות פעם הוא אמר כן, ופעם הוא אמר לא. ותישאר שאלה, מה היתה משנתו האחרונה. בכל אופן, המכתב שפירסמו בשמו, נראה לי מזוייף, כי זה לא הסגנון שלו. אנחנו חיים בעלמא דשקרא, וצריך לדעת אחרי מי ללכת.

כפי שאמרנו, הרבה אנשים מגיעים למצב של עלבונות ובזיונות, אבל צריכים לדעת, לא צריך לפחד מכך. אדרבה, אדם הסובל בזיונות, זוהי כפרת העונות הכי טובה שיכולה להיות. הדבר ידוע ומפורסם בשם מהר"ם גלאנטי בספרו קינת סתרים, הוא מביא שם דברי תוכחה וכותב, שזוהי התשובה הכי טובה בעולם. המעולה שבכל התשובות, למרק את החטאות והזדונות, לסבול עלבונות חירופים וגיודופים. כי ע"י סיגופים, אדם נחלש מדברי תורה. אבל בזיון כזה, מכפר לו על כל העוונות, והוא יכול ללמוד רגיל והדבר אינו מזיק לו כלל. מקורו הוא מדברי הרמ"ק בס' תומר דבורה פרק שני. אולי בהזדמנות נרחיב בזה בל"נ.

השלמה בעניין הצבעה בבחירות, דעת מארי חיים סינואני זצ"ל, ודעת מרן החזו"א איש זצ"ל.

דרך אגב, הזכרתי את הרב סינואני זצ"ל, ודיברנו [חלק השו"ת מוצש"ק יתרו ה'תשע"ג] מה היתה דעתו בנושא הבחירות. אמרתי לכם שנראה לי כי המכתב שפירסמו בשמו הוא מזוייף, לפי הסגנון, וגם כי הנכד שלו העיד שהוא בעצמו הצביע בבחירות. אני מדבר על הנכד שמוציא לאור את ספריו. טענו לי, הרי הוא לא דתי. הרב איתמר כהן שליט"א אמר לי כך בשמו, והוא אמר לי שהוא שומר שבת. הוא מכבד את סבו, הוא חי איתו וכך הוא מעיד עליו. אינני חושב שיש איזו סיבה שלא להאמין לו, ובפרט שהוא מאד מכבד אותו, וגם מדפיס את ספריו, ואומר זאת כמסיח לפי תומו.

מצד שני, חשוב לדעת, בני הבה"ח נסים יצ"ו, הלומד בישיבת סלבודקה, בעיה"ק ב"ב ת"ו, הראה לי חידוש. הרי ישנו ויכוח בעניין ההשתתפות בבחירות, וישנם פירסומים, האם החזו"א איש זצ"ל היה בעד הבחירות או לא? וכל הזמן הייתי מתפלא על כך. יש כאלה האומרים, שהוא היה בכיוון של העדה החרדית, והתנגד לבחירות. אבל מאידך תמהתי, הרי כל תלמידי החזו"א בבני ברק, כולם בעד להצביע

שערי יצחק – השיעור השבועי

הסבר מרן שליט"א על התנגדותו לספרי הרב צוברי ושיטתו (השלמה לדברים שנאמרו במסיבת חנוכה ה'תשע"ג), ושאינן זאת ח"ו התנגדות לשיטת ה"שאמי" ולנוסח תפילה זה.

ישנו נושא, שלא הייתי רוצה לדבר עליו, אבל אני מוכרח לדבר עליו, וההכרח לא יגונה. משום שאני פשוט רואה, שאפילו תלמידי חכמים, אינם מבינים את העניין. אדבר רק מעט על נושא זה, רק בכדי שיהיה קצת בסיס והבנה, על קצה המזלג.

בחוברת "שערי יצחק" של מסיבת חנוכה לבחורי ישיבות ה'תשע"ג [דף 8] שנערכה פה בביהמ"ד פעו"צ ב"ב, הבאתי [כלפי מש"כ בספר ילקו"י על ספרי שע"ה], שאכן ישנו דבר אחד שלא הבאתי בספרי שלחן ערוך המקוצר, ואלו הם ספריו של הרב יוסף בן יעקב צוברי. הסברתי שם, מדוע לא הבאתי את ספריו. זאת שאלה שנשאלה ודיברתי עליה אז, והיום שואלים את השאלה בסגנון קצת אחר. בקיצור, למה אנחנו מתנגדים לשיטתו?

ברצוני לומר בצורה ברורה, כי ישנם כאלה שאינם מבינים את דקות ההבדל. ברור וידוע שיש נוהגים נוסח שאמי, ויש נוהגים נוסח בלדי, אלו ואלו דא"ת, אבל ישנם החושבים שאנו מתנגדים לשאמי. זאת טעות. איננו מתנגדים לשאמי. לאורך כל ספרי שע"ה מובא מנהג השאמי. מה שכך, אנחנו מתנגדים לרב צוברי. נוסח שאמי על פי התלמידי חכמים שלהם, זה בסדר גמור. הם עושים על פי רבותיהם, אינני יכול להגיד שהם לא בסדר. אמנם זאת לא הדעה שלנו, אנחנו תלמידי מהרי"ץ חושבים, שהדבר אינו נכון. לא היו צריכים לשנות למנהגי ספרד וכדומה. אבל אם הם עושים עפ"י רבותיהם, זאת זכותם. אבל כלפי הרב צוברי, שיטתו לא נראית לנו, וזה מה שהובא בחוברת הנז"ל בקיצור. אבל כעת, ברצוני לתת דוגמאות, בכדי להבין מה כוונתי.

בדרך כלל, כל התלמידי חכמים שנהגו שאמי הודו ואמרו, נכון שמנהגי הקדמונים הם מנהגי הבלדי, אבל ברצוננו להתפלל בנוסח שאמי, מכל מיני סיבות שלא ניכנס כעת אליהם. זה

דברי מרן שליט"א בשבח חוברות "שערי יצחק", וחשיבות ההצטרפות ל"מנויים לחיים".

השבוע ברוך ה' נדפסו שלש חוברות "שערי יצחק" ע"י הר' שילה ידידנו המשב"ק הי"ו, היתה קצת הפסקה וכעת הושלם החסר. הדפיסו שלש חוברות בבת אחת.

דרך אגב, ברצוני לומר לכם, אני קורא את החוברות, והם ממש מאירות עיניים. גם אני בעצמי מתפעל מהם. אני מרגיש, שמה שיש בשיעורים, זה לא אני, זאת סייעתא דשמיא. וכשהדברים באים בכתב, 'אותיות מחכימות', זה בכלל כבר נהיה עולם חדש.

לכן דבר ראשון, אני רוצה שכולם יזדרזו. כל מי שאינו מנוי, שידע לו כי הוא מפסיד הפסד גדול. מי שלא קורא את השיעורים אח"כ פעם או פעמיים, ואולי צריך אפילו עשר פעמים. אלו הם דברים ממש חשובים. חשוב מאד להיות מנוי. כל אחד שיקרא חוברות אלו, ירגיש בעצמו את התועלת העצומה. חוץ מזה, כל הפעולות שעושה הר' שילה, צריכות חיזוק גדול. א"כ, המנויים מרויחים מכל הכיוונים, גם בנשיאה בעול הכבד.

ברוך ה', אני מרגיש שישנה התעוררות בעדתנו. אם עד עכשיו דיברנו רק על הישיבות [בבית שמש ובירושלם] והתלמוד תורה [באלעד], השבוע באו אלי, שרוצים לפתוח עוד ישיבה, פה באיזור המרכז. ממש פלא עצום. וגם תלמוד תורה תימני נוסף, שרוצים לפתוח באיזור הצפון. ברוך השם, כן ירבה וכן יפרוץ. אנחנו בפרשת דרכים, וחייבים להירתם. מי שיתרום, שלא יחשוב שיהיה חסר לו, הוא יקבל בכפל כפליים. בחודש הבא הארנק שלו יתפת. זאת טעות של האנשים, חושבים שאם תורמים, מפסידים. אבל אדרבה, שיבחנו את עצמם ויראו. אם קיבלת כסף, תעביר הלאה, ותראה שרק תרויח. 'עשר בשביל שתתעשר', שלא ישמעו לעצת יצה"ר, ובעזרת ה' הם יראו בזה ברכה מרובה ממעון ברכותיו יתברך.

בסדר. אבל בא הוא, ואמר ההיפך. שגם השאמי הוא מנהג קדום, או שהוא יותר קדום מן הבלדי, כאילו בכל הדורות היו מנהגים כאלה. על זה כתבנו פה, שזה שקר, וטעות גמורה. יש בספריו מגמה של הטעיה, להציג דברים בצורה לא נכונה. ממילא לא יכולתי להתייחס לספריו. דהיינו, אני יכול להביא ספרי רבנים תלמידי חכמים שהם שאמי, אבל רק את אלו שאומרים את האמת. אולם מי שמציג את השאמי בצורה מעוותת, כביכול זה יותר עדיף מהבלדי או אפילו אותו הדבר, כביכול גם זה מנהג הקדמונים, זאת טעות. ויותר מטעות, זאת הטעיה.

האמת היא, אינני עוסק בנושא זה כבר שנים, כי הדברים מונחים אצלי בקופסא פשוטים וברורים כביעתא בכותחא, והם כבר בבחינת עניינים ש'אבד עליהם הכלח'. אבל בכל זאת אמרתי ליתן איזה דוגמאות קלות ממה שאני זוכר, פשוט בכדי שאנשים יבינו. הם לא עסקו בזה, ולכן הם תמהים. אתן דוגמאות של טעויות או הטעויות, איך שיסדר לי בעזרת ה'.

אולם קודם, כדאי להקדים שתדעו את הדברים בצורה נכונה, ואח"כ נראה מה הוא אומר, זאת בכדי שלא תתבלבלו. כי מי שקורא את ספריו, אם אינו יודע, הוא יתבלבל.

בכל הדורות, עד לפני כשלוש מאות כארבע מאות שנה, היה אך ורק את נוסח בלדי, שבו התפללו אבותינו במשך כל הדורות. אכן איננו יודעים בודאות מה היה לפני אלף שנה, כי אין ספרים מהתקופה ההיא, הרמב"ם היה לפני שמונה מאות שנה, וגם לא ברור האם הרמב"ם לקח את הנוסח מהתימנים, כמו שיש כאלה האומרים, ישנה כזאת שמועה, או שזה ההיפך. מה שברור או שכמעט ברור, שהנוסח היה דומה. נוסח התימנים ונוסח הרמב"ם חופף אחד לשני, כמעט אותו דבר, וזה הנוסח שנקרא בלדי.

אח"כ, בשלב יותר מאוחר, זה התחיל לפני כשלוש מאות שנה, ולאחר מאתיים שנה, לאט לאט נכנס בקהילות מסוימות בתימן נוסח

שאמי. בשלב ראשון, רק בדברים מסויימים, פה ושם הכניסו דברים, הוסיפו ושינו כמה דברים, עד שהשתרש אצלם נוסח השאמי. לפני כמאתיים שנה, זה נכנס יותר חזק. אנו מדברים על כל תימן, כולל כל המחוזות, מהצפון ועד הדרום, אפילו כולל שרעב, שבהתחלה היה גם שם אך ורק נוסח בלדי, והם בעצמם יכולים לראות אצל זקניהם ובספריהם, הם ידעו שספריהם היו בנוסח בלדי. כמו שסיפר מארי אחד שרעבי, שהיה גר ברחובות. הוא אומר, יש לנו בבית תכלאל עתיק יומין (עתיק בקו"ף שרעבית), ואני לא מכיר את הנוסח (הוא אמר הנסח, כי אצלם החולם כמו צירי) שבו. אינני יודע איזה נוסח יש שם בתכלאל הזה. כת"י 'עתיק יומין'. גם הרב סעדיה שרעבי, מי שזוכר אותו, הוא אומר, אנחנו מצאצאי רבי שלום שבזי, והיה לנו תכלאל כת"י במשפחה שכבר לא היינו מתפללים בו, כי כבר היו לנו סידורים אחרים מליורנו (זוהי עיר ידועה באיטליה שנדפסו בה הרבה ספרי קודש), אבל שמרנו על התכלאל הזה בביהכ"נ הישנה, בגלל שיש בו את הייחוס של משפחתנו בכתיבת יד. שמרנו עליו, אבל בפועל כבר לא התפללנו בו. יש עוד ראיות כאלה, שמתברר ללא שום ספק כי אבות אבותיהם בכל הדורות, התפללו בנוסח בלדי.

לאט לאט נכנס נוסח שאמי, כאן פחות ושם יותר. כי האמת היא, שלא כולם אמרו אותו הדבר. זה אמר כך, וזה אמר כך. הרי בתימן הם היו מתפללים בעל פה, א"כ אפילו נוסח שאמי היה קצת בלדי, כי בעל פה הם זכרו את הנוסח הישן, הם רק שינו כמה דברים. לדוגמא ישנם אפילו שאמי האומרים זימלוך מלכותיה, וישנם האומרים זימליך. יש בנוסח זה כמה ערבובים של נוסחאות.

אבל בא הרב צובירי, ואומר שזה לא כך, אלא בכל הדורות היה בתימן שתי נוסחאות, שאמי ובלדי. אגיד לכם את אחת מההוכחות שלו, כדי שתראו איך שזה מבהיל, מבלבל את מי שאינו מבין ולא יודע.

קשה, הרי זה נגד המשנה בברכות שכתוב 'שנים לפניו ושנים לאחריה', א"כ איך זה שלוש? הוא אומר שהיתה לו קושיא זאת, והוא שינה את המנהג שלו, להגיד בא"י שומר עמו ישראל, ואח"כ לומר את הפסוקים ולחתום ברוך המולך וכו' בלי שם ומלכות. אחר כך הוא ראה שהרמב"ם עשה הפוך, דהיינו לומר ברוך שומר עמו ישראל לעד בלי שם ומלכות, ואחרי הפסוקים לחתום בא"י המולך וכו', כמו שנמצא היום בסידורי הבלדי בד"כ, א"כ הוא חזר ממנהגו האחרון. דהיינו, היו לו שלשה מנהגים בתוך תקופה קצרה. מנהג אחד, לומר שלוש ברכות. מנהג שני, לומר שתי ברכות, וברוך המולך. ומנהג שלישי, לומר ברוך שומר וכו', ובא"י המולך. א"כ הוא ממשיך וכותב, זאת אומרת, שהרב מחבר רסאלה' בוסתאן אלאזהאר, הנהיג בין מקצת תלמידיו מנהג זה בשלשה אפנים תכופים, דהיינו המנהג הקדום לחתום שלש הברכות בשם, ואח"כ החליף את המנהג שתי חליפות תכופות. נו, מה עונים על דבר כזה מבהיל?

אבל התשובה היא, שהחכם הזה, הוא בכלל אינו תימני. על מה הוא בכלל מדבר. מחבר ספר רסאלה' בוסתאן אלאזהאר זהו רבי יוסף בן עקנין, תלמידו הידוע של הרמב"ם, שהיה במרוקו, ובסוף הגיע לארם צובא. אין בכלל על מה לדון. לא מדובר על תימן בכלל. זאת טעות מיסודה. הוא לא הראשון שטעה בזה, אבל הוא עשה מזה מסקנות... מחבר הספר הוא רבי יוסף ברבי יהודה, כותב זאת רבי אברהם בן שלמה בפירושו על הנביאים, אמר רבי יוסף בירב יהודה ברסאלת בוסתאן אלאזהאר, מצינו בשם אליה מורכב שני שמות משמותיו של ה'. אַל יָהּ. והסיבה לכך, כי אליה הנביא היה פרוש מכל צרכי הגוף. לכן אליה, זה אל יָהּ. גם בפירוש מכת"י הקדמונים על הרמב"ם כתוב כך, כבר הקדמתי ג"כ דברי אבן עקנין ז"ל, בהלכות ק"ש, שאין אומרים ברוך שומר עמו ישראל בחתימה. גם בשו"ת הרשב"ש וסי' רנ"ה וסי' שכ"ט, רבי יוסף אבן עקנין הנהיג במזרח לומר ברכת השכיבנו בלא חתימה רק בסוף,

בהקדמתו לסידור כנסת הגדולה ודף 13 הוא כותב כך, דוגמא לכך ותעודה, בוא וראה אחת מני רבות מהעבר הרחוק, מה שכתב גאון ורב מחכמי תימן הקדמונים ז"ל, הוא מביא לנו ראייה מאחד מחכמי תימן הקדמונים, שכבר בזמנם היה שינויי נוסחאות, ולפי הבנתו היה סלט ובלבול גדול, שום דבר לא היה ברור. הוא בעל ספר רסאלה' בוסתאן אלאזהאר, חי בזמן הרמב"ם, הביאו מהר"י בשירי בגיליון התכלאל שלו, ומביאו מהר"י צאלח בעץ חיים על ברכת השכיבנו ערבית דחול, וזה לשונו, ואנחנו בעת שהיינו מחברים סידור התפילות ותיקונם וכו', למקצת התלמידים וכו', סידרנו לומר הפסוקים שאחרי השכיבנו, מבלי לחתום מהם בברכה, ונעמוד בתפילה וכו'. וכאשר הגיע אלינו מכתבך המלמדנו תקנת מרנא ורבנא הרמב"ם שמרו צורו, שכתב לומר ברוך שומר עמו ישראל (פי' בלי שם), חזרנו לתיקוננו וכו'. א"כ הוא כותב כך, ובזה שמענו מדברי רסאלה' בוסתאן אלאזהאר ברור, דמה שהוא חיבר וכתב סידור תפילות, אין זה אלא למקצת תלמידיו. משמע ששאר תלמידיו היו מתפללים כמנהג אבותיהם בנוסח אחר. זה הדיוק הראשון שלו. ממה שהוא כתב לשון 'למקצת התלמידים'. דהיינו, לא מדובר על כולם, אלא על חלקם.

דבר שני, עוד לימוד, הרי הוא מודה שהוא החליף את המנהג שתי פעמים חליפות. דלאחר שהיו נוהגים לברך אחרי ק"ש ערבית שלש ברכות, בא"י גאל ישראל, בא"י שומר עמו ישראל לעד, בא"י המולך בכבודו וכו', הוא מנעם מלחתום אחר הפסוקים בא"י המולך וכו', ואחר זמן החליף את המנהג אליבא דהרמב"ם לחתום בא"י המולך וכו', ושלא לחתום השכיבנו בשם, אלא יאמרו ברוך שומר עמו ישראל וכו'. דהיינו הגאון והקדמון הזה, שהוא מחכמי תימן, מספר לנו בפשיטות, שבהתחלה היו נוהגים לומר שלש ברכות, אחרי ק"ש אמת ואמונה חותמים בא"י גאל ישראל, אחר כך בא"י שומר עמו ישראל לעד, ואח"כ בא"י המולך וכו'. אבל לכאורה

והרצו את הדברים לרבי אברהם הנגיד בנו של הרמב"ם וקילסו. הוא שיבח אותנו על זה. בקיצור, הוא נולד במרוקו, אח"כ הוא בא למצרים ולמד אצל הרמב"ם, ואח"כ עבר לארם צובא. א"כ ההוכחה שלו בכלל איננה מתחילה.

אגיד לכם עוד דוגמא, אבל קודם לכן אקרא לכם מה כותב מהרי"ץ בעניין זה. הרי במוסף של שבת, אנו אומרים בקדושה נוסח 'כתר יתנו לך'. בכל התפילות אומרים 'נקדישך ונעריצך', ובמוסף אומרים 'כתר יתנו לך'. כותב מהרי"ץ בעץ חיים וח"א דף קמ"א ע"א, שהקדמונים לא אמרו כתר יתנו לך, הוא כותב כך, דע כי בנוסחת הרמב"ם לא נזכר שם כתר יתנו לך בקדושת המוספים, רק הקדושה של המוסף כקדושת שחרית. ועכשיו נהגו משנים קדמוניות לומר כתר בכל יום שיש בו קרבן מוסף, ומנהג זה נתחדש להם מספר התיקונים להרשב"י וגם מהזוהר ברעיא מהימנא פי' פינחס דף רמ"ב ע"ב, ומוסכם בישראל שמקבלים אותו. דהיינו, נוסחת הרמב"ם וקדמוניו שלא היו אומרים כתר במוסף, אבל בדורות האחרונים נהגו לומר זאת, כיון שראו שכך כתוב בתיקוני הזוה"ק וברעיא מהימנא, ומוסכם בישראל שמקבלים אותו, וקיבלנו מנהג זה.

בא הרב צובירי בהקדמתו לסידור כנסת הגדולה [דף 21] וטוען, שנוסח זה היה גם בימי קדם. מה הראיה? בתכלאל עתיק, כרשום בו תאריך "שנתינו זו אתשפ"ד לשטרות היא ה'רל"ג ליצירה" זאת אומרת שעש שנתינו ה'תשל"ז ימלאו לו תק"ג שנים, ממנו דליתי נוסחאות כגרסתינו והעליתים בפנים סידורנו, והנה לפניך צילום קטעים ממנו, והוא מביא צילום שכתוב קדושת כתר יתנו לך. פלא עצום. זה כתוב כבר בשנת ה'רל"ג. תעשו חשבון, אנחנו בשנת ה'תשע"ג, זה מלפני חמש מאות וארבעים שנה, ושם כתוב כתר יתנו לך, א"כ זהו פלא, כיצד מהרי"ץ ואנו אומרים שהקדמונים לא אמרו נוסח כתר יתנו לך?

אבל כעת תשמעו, התכלאל העתיק הזה, בעליו מחזיקים אותו בסוד, אינם מראים אותו כמעט לאף אחד. אבל הקב"ה זיכה אותי שהוא יגיע לידיי. ראיתי את התכלאל הזה בעצמו, כולו דומה לנוסח התכלאל הידועים הרגילים, אבל אני מסתכל ורואה מה כתוב שם. דבר ראשון אני מתפלא, נוסח 'כתר יתנו לך' כתוב בתפילת שחרית, לא במוסף. דוקא בתפילת מוסף כתוב שם נוסח נקדישך. אבל את זה שזה כתוב בתפילת שחרית, הוא [הרב צובירי] לא גילה לנו.

דבר שני, אני מסתכל בצד, בגליון הספר, תוך כדי תמיהה שאיך זה יכול להיות? והנה אני רואה כי בצד כתוב "ירושלמי". על 'כתר יתנו לך', כתוב בצד "ירושלמי". בכתב ידו של הסופר בעצמו, אותו הכתב לא מישהו אחר. אתם יודעים מה הפירוש "ירושלמי"? מהרי"ץ כותב בחה"ד פעמים רבות, "בתיגאן ובירושלמיים". דהיינו, לספרי הספרדים שבאו מירושלם, קוראים ירושלמיים. אם כן, הוא כותב בעצמו שזה נוסח ירושלמי, זה לא אנחנו, זה נוסח של ספרדים. אבל יתירה מכך, בסידור הוא צילם את הדף הזה, להיכן נעלמה המלה בצד 'ירושלמי'! וכי אפשר להשמיט בצילום, כדי שאנשים לא יידעו? הרי הסופר כתב זאת במפורש! אכן, אמת מארץ תצמח, זה נוסח הספרדים, אבל זה לא נוסח של תימנים. יתכן ג"כ שהכוונה "ירושלמי" לזוה"ק, כי כך קראו לו כמה מהקדמונים כידוע, מפאת סגנון לשונו. אמנם לנו אין בזה נפק"מ, כיון שזה היה בימים ההם.

אתן לכם עוד דוגמא נוספת. הרבה פעמים הוא מביא את התכלאל של מהר"י בשירי, ואני מדבר כעת על התכלאל משנת ה'שע"ח, זה כת"י שנמצא רק אצלו, אבל אני בעצמי ראיתי אותו אצלו בביתו, והעתקתי ממנו בנוכחותו הרבה דברים, אפילו דברים שהוא לא רצה שאעתיק. בכל אופן, נוכחתי לדעת כי הרבה דברים שהוא הביא בסתם, הדברים אינם כתובים בתכלאל בעצמו, אלא כהערה בגליון בצד. דהיינו, הוא יכול לכתוב לך למשל

המלוכה וכו', כפי שכתוב בסידורי הספרדים. מצד שני בזיכרון דוד, הם מוסיפים 'אתה הוא י"י לבדך וכו'. זה לא כתוב בנוסח תימן, אלא בנוסח הספרדים. א"כ קשה, למה הם משמיטים 'ותקח מרים' הרי מה נפשך, אם הם רוצים להוסיף, שיגידו הכל, גם 'ותקח מרים' וגם 'אתה הוא י"י לבדך'?! אלא, שהם הלכו בהכל כפי הנוסחאות האחרות.

אבל תראו איך הוא כותב, ממש על דף אחד וסידור כנה"ג דף ס"ח, כיצד הוא מעוור את הקורא. הוא כותב כך, כי ל"י המלוכה. דע, שלא נהגו אבותינו לומר כאן פרשת ותקח מרים הנביאה וכו', והוא בהתאם לסידורי חכמי ספרד ורבני אשכנז. אבל כשהוא מסביר מדוע נוסח שאמי אינם אומרים פסוקי רפאני י"י וארפא, הוא אומר שהסיבה היא, יען כי ברוב התכאליל הקדמוניות וברוב המאוחרים לא העלו. שמעתם איזו הטעיה? למה הם לא אומרים 'רפאני', כי בתכלאל הקדמוניות זה לא נמצא. אהה, וכי אתה הולך לפי התכאליל הקדמוניות? אז למה אתה מוסיף כי ל"י המלוכה וכו'? הלא אין את זה שם. והרי גם להכפיל את י"י ימלוך לעולם ועד עם התרגום, לא כתוב בתכאליל הקדמוניות, ובכל זאת אתה אומר זאת. א"כ כיצד כעת אתה בא ואומר שלא אומרים 'רפאני', מפני שזה לא כתוב בתכאליל הקדמוניות?!

ולאמיתו של דבר, נכון שיש שלא נזכר בהם נוסח 'רפאני', אבל סוף סוף זהו מנהג קדמון מאד. נוסח זה כתוב ומובא בנוסח ארץ ישראל הקדום, כי ישנו 'סידור ארץ ישראל הקדמון' מזמן הגאונים, וגם בנוסח פרס הקדום שיצ"ל בצילום מכת"י, ושם מביאים נוסח זה. וגם אם נכון שבתכאליל הקדמוניות לא מביאים זאת (כי זה לא בטוח, הואיל ולא שרדו עד היום רק כמה ספרים בודדים), אבל עכ"פ אי אפשר לבוא ולהגיד שזאת הסיבה שנוסח שאמי לא אומרים זאת, בגלל שבתכאליל הקדמוניות זה לא כתוב. כי אם אתה הולך לפי התכאליל הקדמוניות, אז גם ל"י המלוכה לא כתוב. אלא הסיבה האמיתית מדוע אתה אומר זאת,

'מהר"י בשירי כותב כך וכך', אבל זה לא כתוב בתכלאל עצמו. בתכלאל כתוב רגיל, הוא רק העיר בעד הערות. אבל הוא בא ואומר לך רק את מה שכתוב בגליון, לחשוב כאילו זה מה שכתוב בתוך התכלאל עצמו, ואת הכתוב בתכלאל עצמו הוא לא מגלה לקורא.

דבר נוסף, בהגדה של פסח מגיד מראשית ודף קנ"ח הוא כותב כך, ביתר שאת ובמשנה תוקף, דהכי פסיקא ליה מילתא לרבינו סעדיה גאון בסידורו בהדיא, שאמר בזה הלשון, יברך ראש החבורה על אכילת מצה, ויטבלו במלח ויאכלו. עכ"ל. רבינו סעדיה גאון אומר לטבל את המצה במלח. כידוע, אנו מטבלים את המצה בחרוסת, אבל הוא מביא את סידור רס"ג שאומר לטבל במלח. אולם הוא לא הביא, שהאבודרהם כותב בשם רבינו סעדיה גאון בדיוק הפוך, שצריך לטבל בחרוסת, וכבר מביאים זאת שם בהערות לסידור רס"ג.

במלים אחרות, הוא אינו נותן לקורא להבין נכון. מהר"י בשירי הוא מביא מה שכתוב בגליונות בהערות, ולא את מה שכתוב בפנים. מהתכלאל שנת הרל"ג, וכן מסידור רס"ג, הוא מביא את מה שכתוב בפנים, ולא מביא מה שכתוב בהערות, כי מה שכתוב בהערות סותר אותו, לכן אינו מגלה זאת לקורא. מי יותר מוסמך? רס"ג בספרים שלנו שנדפסו לפני כשבעים שנה, בשנת התש"ח, או האבודרהם? הרי רבינו דוד אבודרהם שחי לפני כשבע מאות שנה, כותב בשם רס"ג לטבל בחרוסת, כך הביא בשם רב עמרם ורבינו סעדיה והרמב"ם. למה אתה לא מגלה זאת לקורא? מובן שהדבר בכדי להטעות את הקוראים, להוביל אותם כפותים למחוז חפצו, כדי שיחשבו שרק זה מה שקיים, ודברים אחרים אינם קיימים. הוא מביא לקורא כך או אחרת, כפי מה שמתאים לו בלבד. כמו-כן רק על הבלדי יש קושיות חזקות, אבל עליו דברים קטנים של מה-בכך.

דוגמא קטנה אחת נוספת. כידוע, אחרי שירת היס, אנחנו בבלדי אומרים 'ותקח מרים הנביאה' ורפאני וישתבח. מנהג השאמי שלא אומרים ותקח מרים, ולא רפאני, רק כי ל"י

מפני שאתה מעתיק את סידור תפילת החדש, בלי לעשות חשבון של קדמוניות או לא קדמוניות. דבר זה הוא גניבת דעת של הקוראים, כדי לבלבל אותם. ויש דוגמאות כהנה וכהנה למכביר, ולא אמרתי לכם אלא רק מה שהיה בזכרוני בעת.

שיבושים והטעות ב"מגילת אסתר" שיצ"ל ע"י תלמידי הרב צובירי (הוצאת חנות נוסח תימן), כגון בחסרות ויתרות, וכן בעשיית געיא בשתי תיבות המחוברות במקף, כתיבת המלה "ארדי" חסר יו"ד, ומהי הסיבה לכך. נושא זה עלה בעת, גם בגלל ששלח לי ידידנו הרב בועז דחבש הי"ו מגילת אסתר חדשה, שהוציאו חניכים של הרב צובירי והוצאת חנות נוסח תימן ה'תשע"ג, ותראו איך לצערינו עניין זה חוזר. יש פה שני דברים, מה שנוגע לקריאת המגילה, ומה שנוגע לכתובתה.

לפני שנים רבות, בסייעתא דשמיא, ביררתי את כל שינויי החסרות והיתרות במגילת אסתר. מה שנדפס פעם במגילת אסתר הוצאת מוסדות 'מתימן יבוא', ואח"כ במגילת אסתר 'בינה במקרא' שבהוצאת מכון 'פעולת צדיק'. מופיעים שם כל השינויים הקיימים במגילת אסתר. עד אז, לא ידעו שישנם שינויים במגילת אסתר. בדורות האחרונים, רובם ככולם לא ידעו. אפילו רבנים סופרים ותלמידי חכמים, לא ידעו שיש שינויי חסרות ויתרות, ואפילו שיש שינויים בפרשיות, כגון שעושים פרשה בפסוק 'ביום השביעי' ולא בפסוק 'גם ושת המלכה'. ראיתי מגילות של תלמידי חכמים, ששכחו מזה בכלל. היה צורך ממשי לברר מן היסוד את המסורת, מספרים יחידים וקדמוניים. אמנם בספר תורה הקפידו על המסורת, אבל במגילת אסתר הקילו, כי הדבר אינו מעכב. אפילו הפרשיות אינן מעכב, וכן חסרות ויתרות, לכן לא ידעו ולא התייחסו לכך.

אבל אנחנו רצינו לעשות לכתחילה, ולכן ביררנו זאת, הכל לפי ספרים ישנים ומגילות מוסמכות, והדפסתי את כל השינויים, גם מה שנוגע לקריאה, וגם מה שנוגע לכתובה. ובסייעתא דשמיא, לאחר שגמרתי הכל, כבר הדפסתי זאת, באו לידי רשימות מספרו של בן

אשר. אתם יודעים, ספר בן אשר הנמצא בידינו, הוא כבר חסר, בתחילתו ובסופו. חלק ניכר ממנו נשרף ונעלם, אבל היו רשימות שנשארו עוד מלפני שהחלקים הללו נעלמו. גם מגילת אסתר היא בין החלק האבוד, ונמצא שכל מה שכתבתי בחסרות ויתרות, יצא במדויק כפי שכתוב בספר בן אשר. ממש פלא עצום.

כתבתי זאת בשו"ת עולת יצחק וח"ב סימן קמ"ה. הגם כי ספר בן אשר הוא המדויק שנמצא בעולם כפי שהעידו בקיאים ומדקדקים, בעדות אחרות, וגם משתווה עם נוסח ספרי תימן בתורה. ואף החסרות ויתרות של המגילה שציינתי בסוף בינה במקרא אחר עיון ויגיעה בספרי תימן, נתגלה לי למפרע מפיך שגם כן הכל כמו בספר זה המיוחס לבן אשר, זולת בפרשיות לא נשתוו עמו. הפרשיות אינם אותו הדבר, אבל גם בספר תורה בפרשת צו, אינו משתווה עמו. אפשר לראות זאת בפנים. ובסוף התשובה כתבתי, ולפיכך אנו מכשירים בדיעבד מגילות שנעשו בשינוי ממסורת דידן בפרשת 'ביום השביעי', ובפרשת 'ותוסף אסתר'. אבל זה כשר רק בדיעבד. כי בזמן האחרון, רוב ככל הסופרים העתיקו מהמגילות המצויות, מפני שלא ידעו כלל שיש שינויים, הן בפרשיות והן בחסרות ויתרות. וברוך ה' שאחרי שהדפסנו ספר בינה במקרא על מגילה אסתר בשנה שעברה, ובפרט ע"י תיקון סופרים שפירסמנו בשנה זו, חזרו הרבה סופרים לכתוב כפי המסורת הנאמנה שלנו.

גם בתחילת ספר תיקון סופרים "יכין ובוועז" (שהו"ל הרב בועז הנז"ל) כתבתי, כיצד ביררו בזמנו את כל החסרות והיתרות שיש בתורה. מי שפירסם זאת הוא הרב עמרם קורח בספרו סערת תימן, והוא כותב שבירר זאת יחד עם הרב יוסף שמן. כתבתי שם באות ג', כל השינויים האלה, הם המוסמכים, ואין יותר. דהיינו, שלא יבואו ויגידו אולי ישנם עוד שינויים, כי שינויים אלו הם המוסמכים. הסברתי פה איך הם עשו את ההשוואות בזמנו. ביררתי זאת עם הרב שמעון צאלח זצ"ל, היו להם

עשה קמץ בדל"ת ולא הוסיף שוא. וישנן עוד שגיאות, אבל מספיק כבר מה שאמרנו.

כעת הם מביאים פה, שהם שאלו כל מיני זקנים ותלמידי חכמים, כיצד הם קוראים את המגילה, ושישנם כמה שינויים. צריכים לדעת כך, זה שישנם דברים שאינם לפי חלק הדקדוק, נחא. בסדר, זה לא לפי התיגאן. אבל ברור למה זה כך, כי לצערינו במאות השנים האחרונות לא היה לציבור תיגאן, ובפרט נביאים וכתובים שנדיר מאד היה להשיגם, א"כ היו באים ומסתכלים מה כתוב בספרי הדפוסים. ברוך ה' שישנם הרבה דברים, שהם עושים לפי נוסח תימן בעל פה, אפילו מבלי להסתכל בספרים, אבל שכחו כמה דברים. ובכלל לא פלא שהם ישכחו, כי אם בפועל הם משתמשים ב'ארבעה ועשרים' דפוס כבר מאות שנים, בודאי שכמה דברים ייעלמו להם. הרי בשביל מה ובשביל מי מהרי"ץ עשה את חלק הדקדוק?!

אח"כ הם כותבים בדף ו', שהם עושים געיא ברוב המקפים, כגון צוה-לו, כיכר-כסף, מכת-חרב, דלא כמי שחידש שאין געיא במקף, אלא כשנשתתף עמו סגול, כגון דיבר-לו וכו'. אולי צריך להסביר מעט את נושא זה, כיון שזהו נושא שרבים לא יודעים אותו. אמנם אדבר בקצרה ולא באריכות, כעין ראשי פרקים.

ישנם כאלה שנוהגים לעשות געיא, כשיש מקף. כגון בפסוק, הלי"י תגמלו-זאת. אמנם אין געיא, אבל כך הם עושים. או ויקנאו-בו, מקנה-לוט. יש מנהג כזה, בין אם הם שאמי בין אם הם בלדי. אמנם לא באופן קבוע, יש מלים שלא. משום מה. המנהג שהיה בבית כנסת של מהרי"ץ הוא, שלא עשו זאת בכלל. ויש על זה פסק דין. היתה מחלוקת על נושא זה, ומסקנתם כן לעשות. הם כותבים שהתברר לנו מספר חלק הדקדוק שחיבר מורנו ורבינו כבוד הרב יחיא צאלת, דהיינו מהרי"ץ, שכן צריך לעשות. מצד שני, הרב לוי נגאר כתב הפוך, הוא היה מוסמך בבית הכנסת של מהרי"ץ, והוא כותב

רשימות לפי התיגאן, והרב עמרם קורח דרש להשוות זאת גם לספרי תורה. הם ביררו זאת גם בספר תורה, ראו את כל הרשימות, חוץ מדבר אחד שהיתה בו טעות, איזו מלה אחת בפרשת מסעי. חשבו שיש עוד הבדל, אבל בסוף התברר שזה היה רק בדפוס אחד, ואינה הנוסחא המקובלת ביתר העדות. בקיצור, אלה הם ההבדלים, לפי מה שהתקבל בסוף אצל כל העדות. ומה שיש אצלנו, זה לפי הרשימה, ואין עוד מלבדם. שלא יבוא מישהו ויחדש דברים אחרים נוספים.

אולם כעת, אנו מדברים על ספר זה שהדפיסו, ומגילת אסתר הנ"ל, ואולי כדאי שנלך לפי הסדר. רק כדי שתראו על איזה ספרים הם סומכים, הם הביאו פה איזה תכלאל משנת תשס"ח ליצירה בתורת דוגמא. בכל אופן, הנפק"מ החשובה בעיקר, זה העניין של כתיבת תיבת ארדי. כנראה הם רוצים להוכיח, שארדי צריך להיות מלא יו"ד. ואני מסתכל, וממש נדהם. כבר אינני מדבר שעשרת בני המן מושוים בשורה אחת, מפני שיש אכן דעה כזאת, ולכן אולי זה לא כ"כ נורא. אבל תראו ממש פלא עצום, בתכלאל הזה, הסופר כתב ארידי מלא יו"ד. זה נכון, והוא לא היחיד, אבל ספר זה מלא שגיאות. במקום לכתוב 'הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש', בפתח, כתוב בחירק 'ואבד חמש מאות איש'. במקום 'ויאמר המלך להעשות כן, חסר יו"ד, הוא עשה להיעשות', עם יו"ד. מסופר זה אתם מביאים ראיה לחסרות ויתרות? ממי שמוסיף יו"ד בתיבת 'להעשות', כאשר לכולי עלמא אין דעה כזאת כלל ועיקר?! אלה הספרים שאתם סומכים עליהם? במקום 'זאת עשרת בני המן יתלו על העץ', הוא מנקד 'זאת', הוא קרא שוא לפני צירי כמו פתח. הוא חוזר על שגיאה זאת הרבה פעמים. סופר זה איננו בקי בכלל. בפסוק 'על כן היהודים הפרזים', אם זה נועד לדייק בחסרות ויתרות, היכן הקרי וכתיב? הרי 'כתיב הפרזים וקרי פרזים', אבל הוא בכלל לא כתב זאת. על זה אתם סומכים?! מרדכי, אנחנו קוראים מרדכי בשוא קמץ, והסופר הזה מרוב שהיה חכם גדול,

שלא עשו זאת. וכן העיד לי הרב שמעון צאלח שאצלם בביכ"נ מהרי"ץ לא קראו כך. עיינתי בראיות לכאן ולכאן, והגעתי למסקנא שאין הוכחה ברורה ממהרי"ץ, אלא רק היכן שיש סגול. דהיינו, לא בכל מקף עושים מלעיל. כל מקום שמהרי"ץ כתב לעשות במקף מלעיל, זה דוקא כשיש סגול. למשל במגילת רות, והנה הגואל עובר אשר דַּבְּרֵבוּעוּ, יש שם מקף, ומהרי"ץ אומר שזה מלעיל. ש"מ בגלל שזה בסגול. וכן מלים אחרות נוספות, שאנו רגילים לאמרם במלעיל, כגון קדשלי כל בכור, עושים כך אפילו שאין געיא, וכדומה.

א"כ ראשית, לא אני הוא זה שחידשתי זאת. אדרבה, אני עשיתי פשרה. וחושבני, שמי כהחכם ומי יודע פשר דבר, כי אין הוכחה גדולה מזו. אבל יתירה מכך, זאת אינה המצאה שלי, מצאתי דבר זה גם בקדמונים, הוא כתוב במפורש, המאירי כותב את הכלל הזה, וזה אינו חידוש שלי.

ואם כבר מדברים על 'מי שחידש', חושבני שהם חידשו דבר, שאסור היה לחדש אותו. דהיינו, בכל מקום שיש געיא כזאת, הם עשו וכתבו געיא. כך כתבו, ככרכס, מכת'חרב [וכן בפרשה מפורשה]. נו, מותר לעשות דבר כזה? חושבני שעל זה נאמר, 'יד בספרים...'. הם הוסיפו געיא, היכן שאין געיא בשום ספר. דהיינו, ישנם מקומות שיש מקף עם געיא, כמו בנימיק'אחיו, העסהזה, שאול שאל'האיש, העריסההאלה, וכדו'. אבל ישנם הרבה מקומות שיש מקף, ואין געיא. גם אלה שנוהגים לקרוא עם געיא, מודים שבפועל אין געיא. כי מה נפשך, אם זה עם געיא, למה אין געיא בספרים? אלא התשובה היא, שזה חצי געיא. דהיינו, זאת לא הרמה מלאה, זה משהו באמצע. כך אומרים הדייקנים שבהם. אם כן, כעת אתה בא וכותב געיא! ראשית, בכל הספרים מדורות עולם לא עשו געיא. והכי הרבה, ההרמה היא קלה. א"כ איך אתה מעיז לשבש את המסורת ולכתוב זאת! אסור לעשות דבר כזה! תשאיר את זה כמו שהוא, הכי הרבה תעשה הערה למטה,

שאתם נוהגים לומר זאת מלעיל, זה בסדר, על כך לא היה מה לדבר.

ובכלל כל אלה שהם דיברו איתם, צריכים לדעת, כל אדם עשה כפי שלמד אצל הרב שלו. איך שהבין, ומה שזכר. אף אחד לא עשה בירור, לא היה זמן. אף אחד לא ישב לחקור את נושא זה, לעשות בדיקת בלשנות ועבודת מחקר. לאבותינו לא היה תקציב, לא היה מי שיממן אותם, קראו פחות או יותר איך שידעו, אשריהם ישראל. אבל עכשיו הם באים, ומנציחים את השגיאות הללו.

למשל בפסוק 'ונקראה בשם', כעת ישנם כאלה האומרים 'ונקראה בשם', בקמץ. זאת שגיאה חמורה. אין ספר כזה בעולם, אפילו בדפוס, שיעשו זאת בקמץ.

בפתיחה למגילה, חסדי וגו', הם קוראים 'אשימך בַּצְבָאִים', החירק ביו"ד, במקום באל"ף 'בַּצְבָאִים' כמ"ש מהרי"ץ בחה"ד. מי לא מבין לפי אשגרות לישנא משאר כל המקומות שאין כתוב אל"ף, כגון בפרשת נצבים.

גם בפרק ד', אני אומר זאת פשוט בכדי להבין, איך יוצאים טעיות לאנשים. בפסוק 'לבד מאשר לו יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחיה'. מה התברר? ישנם כאלה האומרים וְחִיָּה, עם הטעם בחי"ת. אבל הטעם הוא ביו"ד, אין שום ספר [עכ"פ מוסמך] בעולם שהטעם הוא בחי"ת. א"כ במקום שיבואו וישרשו את הטעות הזאת, הם באים ומדפיסים את הטעם אתנחא בחי"ת. לא רק שאין ספר כזה בעולם, הם עוד כותבים שכך גם צריך להיות. והטעות שלהם שבלבלה אותם, זה מהפסוק בפרשת שמות 'ואם בת היא וְחִיָּה', הם אמרו כך מהזכרון גם פה. אבל זאת טעות. מישוהו הכניס להם את השגיאה הזאת. נו, וכעת אתה בא ומנציח את השגיאה? אסור לעשות דברים כאלה! אני רק אומר לכם דוגמאות מפה ומשם.

אולם כפי שאמרת, הדבר הבעייתי ביותר פה, זוהי תיבת ארדי. תשמעו דבר שכתוב פה, מישוהו היסב את תשומת ליבי לכך, וגם דבר זה צריך תיקון גדול. אולם לפני שאקרא לכם מה

אבל נחזור לקדמונינו בתיגאן, רק פתחתי את הספרים, ומיד ראיתי זאת. לדוגמא, מי שירצה, כבר אפילו עכשיו, יבוא אלי הביתה מיד אחרי השיעור, ואראה לו תאג קדמון, וכתוב בו ארדי חסר יו"ד. ויש שם הערה בצד, לחוד וחסר. כתוב בקיצור ל', דהיינו לחוד, ואף שהם אומרים לית, וחסר, כלומר חסר יו"ד. כתוב כך במפורש, יש מוסרה על זה. גם בספר מנחת שי אומר שכך הוא במוסרה, וגם כנסת הגדולה מסיק כך.

יתירה מכך, הכי הרבה תגיד שיש מחלוקת. אבל לבוא ולהגיד שיש הסכמה ברורה, רחמנא ליצלן, זה שקר. שקר גלוי. אדרבה, אנחנו נזהרנו וכתבנו ברוב ספרי תימן, והסברנו מהיכן באה בעצם כל הטעות. אבל גם אם יש על זה ויכוח בספרי תימן, מי לנו גדול מבין אשר? אם יש ספק בין ספרי התימנים, בין אשר מכריע, והוא כתב זאת חסר. [הדבר דלעיל צריך תיקון, כדלקמן בשיעור מוצש"ק כי תשא התשע"ג].

אבל אמרתי לעצמי, שזה לא מספיק. אמנם אנו מוכיחים כך מכל הצדדים, אבל אכן הדבר פלא, מדוע תיבת ארדי חסר? אלו הם סתרי תורה. בפרט שיש האומרים, שחמשים וארבע פעמים כתובה תיבת 'המן' במגילה, וכנגדם יש חמשים וארבע אותיות בעשרת בני המן. כך מהרי"ץ מביא בשם ספר הרוקח. א"כ לכאורה חשבון החמשים וארבע יוצא רק אם תעשה ארידי מלא יו"ד. אבל יכול להיות שזה ביחד עם הכולל. זאת לא ראייה, אם חסר רק אחד. אבל כפי שאמרתי, אכן ישנם ספרים כאלה, שכתוב בהם ארידי מלא יו"ד, אי אפשר להכחיש זאת.

אולם לכאורה, מה ההבדל? אם תיבת אריסי מלא יו"ד, ותיבת ארדי שאחריו חסר יו"ד, חייבת להיות סיבה לכך. אם נזכה, נבין מה הסיבה. אמנם איננו חייבים לתת תשובה לשאלה זאת, או לשאלה למה ארידתא מלא, אבל זה צועק, אם אריסי מלא יו"ד, מדוע ארדי חסר יו"ד? הדבר אומר דרשני. כל ילד שתגיד

הוא כותב, אקרא לכם קודם את מה שאני כתבתי, כי הוא בא לחלוק על דבר זה.

הרי יש במגילה את עשרת בני המן, אזכיר לכם אותם, ואת פרשנדתא ואת דלפון ואת אספתא. ואת פורתא ואת אדליא ואת ארידתא. ואת פרמשתא ואת אריסי ואת ארדי ואת ויזתא. עשרת וגו' ואסתר ט"ו. אריסי כתוב מלא יו"ד, בשני יו"דין, וארדי חסר יו"ד. מי לא מבין שיש פה מכשול קרוב, יש פה בציבור סופרים שיעידו על כך, שכשרואים אריסי מלא, כותבים גם את ארידי מלא יו"ד. זאת סיבת הטעות, בגלל שמשווים אותם. וגם ארידתא מלא יו"ד לכולי עלמא, לכן הם טעו בכך.

כתבתי בס"ד בבינה במקרא כך, ארדי, ברוב ספרי תימן חסר יו"ד, וכן במגילת מהר"י בשירי. כתבתי ברוב ספרי תימן, לא כולם, ישנם כאלה שעשו מלא יו"ד. ועיין מנחת שי שכך הוא מפורש במוסרה. וכן הוכיח הכנסת הגדולה או"ח סי' תרצ"ג, שצריך להיות חסר יו"ד. וכן ראיתי בהרבה מגילות ישנות מארצות מזרח ומערב. לאו דוקא בתימן, אלא גם של ספרדים, וגם אצלם כתוב ארדי חסר יו"ד. ונראה שהסופרים שעשאוהו מלא יו"ד, טעו בכך אגב תיבת אריסי בשיטה שלפניו, שהוא מלא בכל הספרים.

א"כ הם באים פה וכותבים כך, אף שבכתבי יד התימניים יש חילופים רבים בחסרות ויתרות של מגילת אסתר, מכל מקום במלה ארידי יש הסכמה ברורה לכתוב ארידי מלא יו"ד. שמעתם? וכך הוא במגילות הכשרות בתיגאן ובתכאליל העתיקים, לרבות כת"י של הסופרים המומחים בניה הסופר ומהר"י בשירי וכו', והרב יוסף שמן, ועוד רבים מאד.

אולי אתחיל מהסוף, הרב יוסף שמן הוא יהודי ת"ח וצדיק, אבל ראיתי את המגילה שלו, ואפילו את פרשת 'גם ושתי המלכה' הוא לא עשה נכון, אלא נמשך לפי הדפוסים, א"כ מה אתה מביא ממנו ראייה בכלל? לא היו לו את הספרים הישנים, הוא עשה לפי מה שהיה לו.

זיע"א על יסוד הזוה"ק, שאסתר היתה יודעת להפריד את החלק הרע שלה, מהחלק הטוב. אחשורוש חשב שזאת היא, אבל זאת היתה שדה. הדבר רמוז בפסוק 'אל בית הנשים שני, ובפסוק 'את כל אשר תאמר ינתן לה'. דהיינו, אסתר ידעה את השם המפורש, והיתה יודעת כיצד להפריד את החלק הרע מהטוב, ממילא היא בעצמה לא נטמאה, רק חלקה הרע. אלו דברים גבוהים הכתובים בספרי המקובלים, לא רק על אסתר אלא גם על יעל, ויכול להיות שגם לגבי יהודית זה היה אמור להיות כן. ואכמ"ל.

תשמעו את לשון תיקוני הזוהר. זה כבר ספר הזוהר ממש. בתחילת השיעור, הבאנו זוהר שאינו אמיתי, לשון זוהר של ספר מעייני מים, הכותב מעצמו בסגנון זה. אבל פה בתיקונים כתוב כך, מאן דנטיר אות ברית בכל אתר דאיהי, בין בברית מילה בין בשבת ויומין טבין, קודשא בריך הוא נטיר ליה בגינה בכל אתר, ומכסי עלוי משנאוי. בזכות שמירת הברית, אדם ניצול משונאיו. כגוונא דמשה, דאתמר ביה 'בעל שד"י יתלונן'. וכגוונא דאסתר, דסתיר לה מאחשורוש. דאיהו ערל וטמא, ושוי באתרה שנית בדיוקנא דילה. הדא הוא דכתיב (אסתר ב') כל אשר תאמר וגו'. כל מה שהיא ביקשה, קיבלה. ביקשה שאחשורוש לא ישלוט בה, ואכן הוא לא שלט. 'בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני'. דהיינו, המקום של הקליפות, הבחינה השנייה. השדה באה אל אחשורוש במקומה. 'שני' זה רמוז. ואיהו נטיר לה מהמן הרשע. הדא הוא דכתיב (תהלים ל"ב) מצר תצרני, דאיהו צר ואויב. ובגין האיי קנאה, דכסי קודשא בריך הוא באות דיליה על אסתר, דאיהי קדושה דיליה, דלא איהי קדושה פחות מעשרה, אתלבשו עשרה כתרין תתאין בעשרה בנין דהמן. למה עשרת בני המן נלחמו כ"כ עם אסתר? כיון שהפריע להם שהיא הצליחה להשתמט מהם, הם לא הצליחו לשלוט עליה, לכן באה כל הטומאה כנגד זה. לכן המן אמר 'ועשרת אלפים כבר כסף

לו לכתוב אריסי ואח"כ לכתוב ארדי, הוא יכתוב זאת עם יו"ד. אם אריסי מלא, גם ארידי צריך להיות מלא. גם בפשטות כך צריך להיות, מלא יו"ד. וכעת גם מובן למה כולם שוגים. מי שכותב תיבת ארדי חסר י"ד, הוא החכם. צריך להבין את תפיסת שכלם של האנשים. הרי מסברא, מתקבל יותר לכתוב ארידי מלא יו"ד, למי שבוחן זאת מהצד. אבל מי שהחסיר את היו"ד, הוא הבקי והנבון, כי לא לחנם הוא החסיר אותה. מי שעשה מלא, בהחלט יתכן שהוא טועה, אינו שם לב. ופה הוא עוד השווה אותם. ועוד, שאם אכן היה חירק חסר, היה צריך להיות ארדי בדגש, למה הדל"ת בתיבת ארדי נשארה רפה? גם לפי הדקדוק צריך להיות מלא יו"ד. אהה, אם אתה כותב זאת חסר, כנראה שאתה חכם גדול, ויש לך מסורת שזה חסר. אבל כעת תשמעו למה באמת זה חסר, הדבר פלא עצום, ובנושא זה אנו נסיים.

הייתי רוצה שלאחר מכן ישאלו שאלות, אינני רוצה שאנשים יישארו עם תמיהות. אם ישנם דברים שאינם ברורים, כדאי שיתבררו בעזרת השם יתב'.

כתוב בתיקוני הזוהר הקדוש [תיקון כ"א] כך, עשרה כתרין תתאין, התלבשו בעשרה בנים של המן. פה מפתח הסוד. עשרת בני המן הם כנגד עשרה כתרים הטמאים. דהיינו, כפי שיש בספירות, עשרה כתרים קדושים, ישנם עשרה כתרים טמאים. כעת תעשו חשבון, ארדי הוא התשיעי, והספירה העשירית היא יסוד, לכן הוא חסר היו"ד, להראות כמה הוא טמא עד שהחסירו לו את היו"ד, כמה הוא פגום. לכן צריך להוריד בתיבת ארדי את היו"ד, כי יו"ד רומזת ליסוד צדיק. הדבר הפלא ופלא. זה רק קצת 'כמציין מן החרכים', לדעת בסודות התורה, מדוע אכן זה כך, למרות שלא היינו חייבים לענות תשובה לשאלה זאת. אל י"י ויאר לנו.

כידוע, אסתר המלכה שמה שדה במקומה. כתוב הרי בגמרא [מגילה דף י"ג ע"ב] אחרי שהיא היתה הולכת לאחשורוש, היתה טובלת ויושבת בחיקו של מרדכי. אומרים רבותינו המקובלים

הם לא דקדקו, ק"ו על איזה קמץ פתח או שגיאות קלות, שבודאי אין ראייה מהם. ובודאי אם זה כבר בדפוס, כפי שהם אומרים.

הבאתי בבינה במקרא שם מחלק הדקדוק כך, יודעים, בתיגאן אחרים חסר וא"ו, וכו'. וכן נראה עיקר. דהיינו, הרי תיבת יודעים כתובה עם וא"ו, אבל כתבתי בהערה שבתגאן אחרים חסר וא"ו. א"כ הם כתבו שזה מלא, כי הם הלכו לפי מה שכתוב בהתחלה. אבל מהרי"ץ מתכווין להגיד, אכן בתאג של מהר"י בניה כתוב מלא, אבל באחרים זה חסר, והם הצודקים. דהיינו, התאג של בניה אינו מדויק. כך גם לגבי תיבת ארידי שהבאנו לעיל, הם כתבו שזה מלא, ושכך כתב בניה, וכך הוא האמת. אבל גם בזאת הוא לא דייק. זה אותו הדבר. בכל אופן הם קלטו רק את ההתחלה, ולכן כתבו שהתיבה 'יודעים' היא מלא וא"ו. אבל כפי שאמרנו זה חסר, וכך זה צריך להיות.

השם ברוך הוא יזכנו, שנזכה לדעת אמיתה של-תורה, כי לצערינו אנו נמצאים בדור שבו 'האמת נעדרת'. ולפי דעתי, מה שהם עושים בספרים שלהם, שמדפיסים כל מיני גירסאות מוטעות, ובכלל כל השיטה הזאת ללכת אחרי הקריאה של הציבור, גם בזמן שאין שום ספר מוסמך בעולם שאומר כך, זהו מעשה אשר לא ייעשה. אסור לעשות דבר כזה. הכי הרבה אפשר להעיר, אבל לשנות בגוף הספרים, זאת טעות שאין כדוגמתה. זה חרבן. לצערינו הם עוסקים רק בנוסחאות ובמנהגים, אולי זאת הבעיני שלהם, גם הרב שלהם חניך אותם כך. למהרי"ץ יש הרבה ספרים, כי מהרי"ץ עסק בכל התורה כולה לארכה ולרחבה. אבל הם נטפלו רק לנוסחאות ולמנהגים, גם ב'תכלאל המבוער' וגם בתורה, ב'פרשה מפורשה'. אבל יש עוד הרבה נושאים בתורה. יש למשל את ספר זבח תודה, ויש את ג' חלקי שו"ת פעולת צדיק, אבל הם לא נכנסו ללימודי תורה בעמקות בהלכה בש"ס ובפוסקים, ונתפסו רק לנוסחאות וכדומה, ועל זה הם עובדים כל הזמן, ממילא לא זכו שתהיה להם דעת תורה.

אשקול'. דתמן אל אחר דהמן אמר 'ועשרת אלפים כבר כסף אשקול וגו', וכלא לנטלא נוקמא מאסתר ואומתה, דאתמר בה זתלבש אסתר מלכות'. אסתר התלבשה בשכינה, הנקראת מלכות, לכן הם רצו לנקום בה.

יוצא, שעשרת בני המן הם העשרה של-טומאה, כנגד העשרה של-קדושה. וכפי שאמרנו, אם נעשה חשבון, העשרה של הקדושה שהם חב"ד חג"ת נהי"ם, דהיינו השביעי והשמיני והתשיעי והעשירי, נצח הוד יסוד מלכות. א"כ ארדי הוא כנגד היסוד, לכן הורידו לו את האות יו"ד. כנראה זה הרמז שבזה.

בכל אופן למסקנא, המסורת הנכונה היא לכתוב ארדי חסר יו"ד, כפי שאמרנו, והדבר מוכרע מכל הבחינות.

התייחסות לספר 'אגרת הפורים' שיצ"ל ע"י תלמידי אותו רב, גניבת דברים שכתב והעלה מרן שליט"א, וטעותם בהעתקת הדברים.

דרך אגב, אולי צריכים להעיר גם את זאת, בזמנו בשנת התשנ"ח הדפיסו חניכי הרב צובירי ספר בשם 'אגרת הפורים', והם העתיקו שם את כל החסרות והיתרות שכתבתי, שנדפס עשר שנים לפני כן, בבינה במקרא על מגילת אסתר, כמובן בלי להגיד מהיכן הם לקחו זאת. הם כתבו בפתיחה [דף ג'] בסגנון, 'אנחנו הערנו על שינויים בחסרות ויתרות ופרשיות לפי מסורת תימן, אבל גנוב הוא אתם. הם גנבו זאת ממני. אבל הבעיני, שהם טעו בדבר אחד. הם טעו, כי לא הבינו מה שהעתיקו. בפסוק כָּל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ יְדַעִים וְאֶסְתֵּר ה', י"א] כתבתי שהתיבה יודעים, מלא וא"ו בספרי תימן. מה הטעות שלהם? הם פשוט לא הבינו מה שכתבנו, לכן הם כתבו את מה שכתבו. זאת ההוכחה שהם העתיקו ממני, מתוך השגיאה שלהם... אמרתי לכם, אף אחד לא עמד על כך לפנינו, אף אחד לא שם לב לזה. ומהם הביאו ראייה על דקדוק, ואפילו על חסרות ויתרות. אתמהא. הרבנים לא שמו לב, לא יכלו מרוב הצרות והדוחק, איננו מאשימים אותם. חס ושלום. אבל אם על חסרות ויתרות

הערה מהקהל: גם רואים שאין להם יראת שמים.

תשובת מרן שליט"א: ואם גם אין להם יראת שמים, כפי שאתם אומרים, אינני יודע אבל מסתבר שזה כך, א"כ בודאי שההסתכלות שלהם אינה הסתכלות תורנית.

הערה מהקהל: הם הולכים ללמוד באוניברסיטה.

תשובת מרן שליט"א: אם זה אוניברסיטה, תדעו לכם, מי שנכנס לתוך המקום הזה, כבר אמר מי שאמר (אחרי שביקר שם) 'מרכז המדע והחכמה, הוא מרכז הזוהמא'. הוא מדבר אפילו על אוניברסיטאות הנחשבות כביכול טובות. דתיות. מרכזי המדע בזמנינו, זה מרכז הטומאה רח"ל. דוגמא קטנה, היה שם רבי נסים מטרי זצ"ל, יהודי ירא שמים (ידוע כמשורר, גר ברמת עמידר ר"ג) שהיה שומר בכניסה שם, וסיפר לי בעצמו שהוא ראה שבא איזה אברך להיכנס לשם. אמר לו, אתה? מה אתה עושה פה? זה לא המקום בשבילך! אני יודע מה יש פה! ר' נסים היה אדם ירא שמים, א"כ איך אתה נכנס לפה? אסור לך להיכנס למקום הזה! אבל ההוא לא שמע לו, כי הוא היה בעל דעות זרות, ואכן כך רואים אצלו לאורך כל הדרך. השם ישמרנו. בכל אופן, ברוך אלדינו שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, ויש לנו רב, מהרי"ץ זיע"א, שהדריך אותנו לא להתפעל ממה שאנשים אומרים. מהרי"ץ אומר, 'העולם טועים'. יש דברים שהעולם טועה בהם, אם אין את זה בספרים. אין מושג כזה, שהולכים לפי מה שהציבור אומרים, הדבר חייב להיות כתוב בספרים. ואם אין ספר כזה בעולם, ואפילו לא דפוס, לכתוב כך זהו עיוות שאין כדוגמתו. המקום ברוך הוא ישמרנו, וידריכנו בדרך הישרה.

חלק השו"ת:

שאלה מהקהל: בגירסאות שהם מביאים בספר אגרת הפורים, איך הם מביאים את תיבת ארדי?

תשובת מרן שליט"א: בזמנו בשנת התשנ"ח הם סמכו עלי, לכן הם העתיקו ממני בעצימת עיניים. הם לא בדקו אחרי, והם טעו רק בתיבת 'יודעים'. אבל עכשיו זה נדפס מחדש, ולאחר שבדקו אחרי, חלקו עלי בזה, אבל הם לא דקו בעניין. אז בזמנו כששאלו אותם מדוע לא ציינו שמקור השינויים לקוח מבינה במקרא, הם ענו כי "השינויים הללו ידועים". וד"ל.

שאלה מהקהל: איך צריך להתייחס לרב צובירי? מצד אחד שומעים כאלה דברים, ומצד שני הוא היה תלמיד חכם לכאורה. אפשר להתייחס אליו בזלזול?

תשובת מרן שליט"א: לא, חלילה חס, לא אמרתי לזלזל.

שאלה: אבל כשאני שומע זאת, אני רואה שכל מה שהוא כותב זה אינו נכון.

תשובה: אכן, דבר זה אתה צריך לדעת, כל מה שהוא כותב, אין דף שאין בו שגיאה, אם לא עשר שגיאות. אבל אתה יודע מה הסיבה? כי השוחד יעזור עיני חכמים'. היה לו עניין לחלוק, ללכת נגד מהרי"ץ, וארב לו וקס עליו. מפאת זה הוא טעה. הוא לא חיפש את האמת, ובזה הוא נכשל.

שאלה: אבל האם הוא היה תלמיד חכם?

תשובה: כן. הוא היה תלמיד חכם, הלואי שירבו כמותו בישראל, יהי רצון שיהיו הרבה חכמים כמוהו. אני היכרתי אותו היטב היטב, ישבתי איתו שעות על גבי שעות. דיברנו, למדנו, התווכחנו קשות. אבל בנושאים האלה, הוא היה עיור. כיון שהוא הציב לעצמו למטרה כל ימי חייו, ללחום נגד הבלדי ונגד מהרי"ץ, וכאשר הוכחנו לו טעויות, הוא לא הסכים להודות. לכל היותר שתק, אחרי שחשב הרבה ולא מצא תירוץ לפי דרכו. היתה לו שנאה נגד הבלדי. הוא אמר למישהו, אני רוצה לעקור את הבלדי מן השורש. רח"ל. א"כ זה נקרא שוחד. זהו דבר שאי אפשר היה להבינו, א"כ זה לא פלא. בכל נושא אחר, הוא דיבר בדר"כ לעניין. אבל בנושאים האלה, הוא דיבר לא לעניין, למי שמבין.

שערי יצחק – השיעור השבועי

זה. הרחבתי על כך בעבר באחד הכנסים והילולת מהרי"ץ התש"ע. ממילא בדברים האלה, אין לקבל את דבריו. כל מה שהוא אומר, זרוע שגיאות. זה בדוק, ואפשר להוכיח זאת. מה שאמרתי לכם היום, זה על קצה קצהו, כטפה מן היס. אמרתי לכם, שאינני עוסק בנושא זה כבר שנים על גבי שנים, וכבר אז משנים קדמוניות הגעתי למסקנות הללו, וכעת אמרתי לכם רק מה שזכרתי. אבל זוהי האמת לאמיתה, ומי שימשיך בכך ימצא בעצמו את עומק האמת. חוץ מזה, כבר יש את הספר 'אורח לצדיק', ששם המחבר ידידנו הרב בן יוסף יצ"ו עבר לאורך כל ספריו, והוכיח אחת לאחת הרבה משגיאותיו. והוא לא היחיד, כי ישנם עוד ספרים בדרך, יותר יסודיים מקיפים ומעמיקים. והשם ברוך הוא יאיר עינינו במאור תורתו, אכי"ר.

הערה מהקהל: מארי שמעון צאלח אמר לי פעם כשגרתי בשיכון ה', 'מארי יוסף צובירי שונא את הבלדי בדם'. כך היו המלים שלו. תשובת מרן שליט"א: לצערינו. בעוה"ר. עניין המדות עיוור אותו, ולכן הוא לא ראה את האמת. הוא בעצמו הראה לי הרבה דברים, ואני מראה לו שוב בספר, והוא ממש לא ראה מה כתוב. אני אומר לו, מארי, תסתכל. אבל הוא רואה הפוך ממה שכתוב. זה ממש לא להאמין. הוא חושב שכתוב משהו, כמו שהוא רוצה, אבל כתוב בדיוק הפוך והוא לא רואה זאת. עיין במאמרנו 'אשרי האיש' פרק רביעי ד"ה ולפי. מי שמבין בכוחות הנפש, ישנו מושג כזה, שאדם מטעה את עצמו. צריך להסביר זאת באריכות, ואין כבר פנאי כעת. אדם משקר, חושב שזה אמת, ובסופו של דבר הוא עצמו שכח שזה שקר. הוא כבר במצב, שהוא חושב שזה אמיתי. זה דבר עמוק מאד, אבל יש מציאות כזאת. לכן לא פלא שיש סתירה בדבר

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, והוסיף מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

דרושים

**פעילים ברחבי הארץ
לרישום "מנויים לחיים".**

מילגה חדשית נאה

למתאימים!

פרטים בטל'

050-4140741